

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Географічний факультет
Кафедра географії України та регіоналістики

ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ
РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ БРУСНИЦЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Дипломна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконав:

Студент VI курсу 612 групи
Спеціальності 106 «Географія»
ОП «Регіональний розвиток
і просторове планування»
Руснак Михайло Іванович

Керівник:

к.геогр.н., доцент Костащук Володимир Іванович

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри № 20

Від « 11 » грудня 2023 р.

Зав. Кафедри _____ д.геогр.н., професор Костащук І.І.

Чернівці - 2023

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Розділ 1. СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА СУТНІСТЬ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ.....	6
1.1. Рекреаційно-туристичні ресурси та їх роль в розвитку локальних рекреаційно-туристичних комплексів.....	6
1.2. Класифікація рекреаційно-туристичних ресурсів та їх структура.....	11
1.3. Теоретико-методичні аспекти дослідження рекреаційно-туристичних ресурсів.....	17
Висновки до розділу 1.....	20
Розділ 2. РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ БРУСНИЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ТА СТАН ЇХ ВИКОРИСТАННЯ.....	21
2.1. Географічне положення Брусницької територіальної громади та його вплив на формування і використання рекреаційно-туристичних ресурсів.....	21
2.2. Природні умови і ресурси Брусницької територіальної громади та їх використання для розвитку рекреації та туризму.....	23
2.3. Історико-культурний потенціал розвитку рекреації та туризму в Брусницькій територіальній громаді.....	30
2.4. Туристична інфраструктура та її роль у розвитку туризму і рекреації в Брусницькій територіальній громаді.....	40
2.5. Сучасний стан розвитку туризму і рекреації в Брусницькій територіальній громаді.....	43
Висновки до розділу 2.....	47
Розділ 3. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЇ ТА ТУРИЗМУ В БРУСНИЦЬКІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ.....	48
3.1. SWOT-аналіз розвитку туризму і рекреації в Брусницькій територіальній громаді.....	48
3.2. Актуальні проблеми розвитку туризму і рекреації в Брусницькій територіальній громаді.....	57

3.3. Перспективи розвитку туризму і рекреації в Брусницькій територіальній громаді.....	58
Висновки до розділу 3.....	60
Висновки.....	61
Список використаної літератури.....	63

Вступ

Однією із провідних та найуспішніших галузей економічної діяльності в сучасному суспільстві є рекреаційно-туристична діяльність. Відповідно до даних світової туристичної організації туризм та рекреація за загальними обсягами створеного та реалізованого споживачам туристичного продукту, а також за кількістю зайнятих трудових ресурсів в даному сегменті світової економіки впевнено займає 3 місце. Туризм та рекреацію випереджають тільки нафтова та автомобільна промисловість. Сучасний розвинений рекреаційно-туристичний комплекс включає величезну кількість галузей економіки та допоміжних виробництв які характеризуються високим рівнем взаємодії а також взаємозалежності між собою. В процесі розвитку та взаємодії вони створюють значну кількість горизонтальних (міжгалузевих) та вертикальних (технологічних) взаємозв'язків. Такі зв'язки виникають як між окремими підприємствами так і їх групами підприємств рекреаційно-туристичної галузі.

Туризм як сфера економічної діяльності, характеризується специфічною репутацією, що розвивається в сукупності галузей економіки, які охоплюють наданням різноманітних послуг. Ці послуги можуть надаватись як місцевому населенню так і приїжджим споживачам (туристам). Темпи розвитку даної галузі господарства перетворили її на провідну галузь економіки. Необхідно зазначити, що рівень споживання туристичних послуг вважається є одним із найважливіших критеріїв які відображають якість життя населення а отже і рівень соціально-економічного розвитку країни.

Об'єктом дослідження запропонованої магістерської роботи виступають рекреаційно-туристичні ресурси Брусницької територіальної громади, як вагомий чинник її соціально-економічного розвитку.

Предмет дослідження формує – суспільно-географічне дослідження процесів формування рекреаційно-туристичних ресурсів та їх використання в межах Брусницької територіальної громади як важливої складової її перспективного соціально-економічного розвитку.

Метою роботи є вивчення особливостей формування та використання рекреаційно-туристичних ресурсів Брусницької територіальної громади для цілей обґрунтування та планування перспективних напрямків їх використання.

До основних завдань запропонованої магістерської роботи відносяться:

- уточнення суспільно-географічної сутності рекреаційно-туристичних ресурсів та визначення їх ролі в соціально-економічному розвитку територій;
- дослідження питань класифікації рекреаційно-туристичних ресурсів та вивчення теоретико-методологічних аспектів їх дослідження;
- вивчення особливостей забезпечення Брусницької територіальної громади рекреаційно-туристичними ресурсами, як основи формування і розвитку локального рекреаційно-туристичного комплексу;
- виявлення територіальних відмінностей в забезпеченості рекреаційно-туристичними ресурсами сіл, що відносяться до Брусницької територіальної громади;
- дослідити передумови, сучасний стан та перспективи розвитку бальнеологічного санаторію „Брусниця”.

Питання дослідження різних аспектів формування та використання рекреаційно-туристичних ресурсів розкрито в працях українських та закордонних вчених: Ж.І. Бучко, Н.П. Аніпко, М.С.Мироненка, В.І. Костащука, В.П.Руденка, М.П.Крачила, К.Й. Кілінської, І.Т.Твердохлебова, О.О.Бейдик, О.М.Ігнатенко, В.І Мацали, та ін.

Магістерська робота складається із вступу, трьох основних розділів, висновків, списку використаної літератури. Загальний об'єм роботи становить 65 сторінок, і включає 9 таблиць та 5 рисунків. За тематикою роботи автором опублікована тези доповіді на студентській науковій конференції, що відбувається кожного року в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича.

Розділ 1. СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА СУТНІСТЬ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ

1.1. Рекреаційно-туристичні ресурси та їх роль в розвитку локальних рекреаційно-туристичних комплексів.

О.О. Бейдик розглядає, рекреаційно-туристські ресурси – як: «об’єкти та явища природного, природно-антропогенного, соціально-економічного походження, що використовуються для туризму, лікування, оздоровлення та впливають на територіальну організацію рекреаційної діяльності, формування рекреаційних районів (центрів), спеціалізацію та економічну ефективність; сукупність природних, природно-технічних, соціально-економічних комплексів та їх елементів, що сприяють відновленню та розвитку фізичних і духовних сил людини та при сучасній і перспективній структурі рекреаційних потреб і техніко-економічних можливостях використовуються для прямого й опосередкованого споживання, надання рекреаційно-туристських і курортно лікувальних послуг». [5].

Туризм і рекреація на початок ХХІ століття відноситься до найефективніших видів економічної діяльності суспільства. Відповідно до статистичних даних світової туристичної організації туризм і рекреація за об’ємом виробництва туристичного продукту та кількістю зайнятих займає 3 місце серед всіх галузей світової економіки, він поступається тільки нафто-газовій діяльності та виробництву автомобілів. Він охоплює величезну кількість галузей господарства та окремих допоміжних виробництв які тісно взаємопов’язані та взаємозалежні між собою. Така взаємодія сприяє формуванню значної кількості як міжгалузевих (горизонтальних) так і технологічних (вертикальних) економічних взаємозв’язків як між окремими туристичними підприємствами так і їх групами та цілими галузями економіки. Таким чином туристсько-рекреаційну діяльність можна сміливо віднести до так званих «локомотивів» економічного розвитку територій, адже її розвиток

сприяє прискоренню розвитку інших галузей господарства, без яких ефективний розвиток туристсько-рекреаційного комплексу практично неможливий. Це перш за все відноситься до розвитку транспортного комплексу, сільського господарства, будівельного комплексу, розбудови соціальної інфраструктури впровадження нових технологій тощо.

Починаючи з другої половини XX століття чисельність туристичних подорожей в світі починаючи постійно зростає. У 1950 році на ринку міжнародних туристичних послуг було зареєстровано тільки 25 мільйонів міжнародних туристів, а на межі XX та XXI століть даний показник зріс до понад 700 мільйонів туристів, у 2012 році чисельність туристів перевищила 1 млрд., туристичних подорожей за рік. Отримані дані дозволять стверджувати, що у сучасному світі туристичні послуги споживає кожен 7 житель Землі. До 2020 року міжнародний туризм істотно зростає. Однак глобальна пандемія коронавірусу призвела до істотних в усіх країнах світу карантинних обмежень, що в свою чергу скоротило темпи розвитку туризму. Відповідно до загальної динаміки чисельності міжнародних туристів зростають (зменшуються) і доходи від туристичного бізнесу. Якщо 1998 році міжнародний туризм дозволив отримати 445 млрд. доларів прибутків то вже в найближчі роки даний показник повинен перевищити 2 трлн. доларів. Отже протягом останніх 20-их років інтегральні показники економічної ефективності туристичної діяльності істотно зросли (майже в 4,5 рази).

Прискорений розвиток туризму був спричинений переважно зростання соціально-економічного добробуту населення та науково-технічними прогресом, що призвело до істотного зростанням пізнавальних та оздоровчих потреб населення. Значний вплив на розвиток туризму має істотне зростання в сучасному світі ділової активності та отже і необхідності здійснення більшої кількості ділових подорожей. За таких умов наявність та різноманітність значної кількості рекреаційно-туристичних ресурсів на певних територіях та регіонах сприяє їх ефективному використанню та внаш час перетворило рекреаційно-туристичну діяльність в значній кількості країн світу в провідну

галузь їх економічної діяльності яка забезпечує високі стандарти життя населення.

Всесвітньої туристичної організації дає наступне обґрунтування соціально-економічної сутності туризму «туризм це діяльність, яка тісно пов'язана із такими науковими напрямками географією, економікою, медициною, історією, культурою, та іншими важливими науковими напрямками які, забезпечують всебічні наукові дослідження в сфері туризму та рекреації. Значна роль приділяється вивченню національних традицій та фольклору».

Всесвітня рада з туризму (ВТО) визначає наступні особливості розвитку сучасного рекреаційно-туристичного комплексу:

а) туризм – це наразі найбільша індустрія розваг та послуг в світі, що забезпечує отримання приблизно 3,5 трлн дол. обігового капіталу і складається з таких складових, як: подорожі які передбачають використання різних видів транспорту; обов'язковим є також проживання споживачів у відповідних побутових та інших сприятливих для відпочинку і туризму умовах; а також харчування; відпочинок і дозвілля;

б) сучасний туризм це провідний виробник послуг, чий внесок у світовий валовий національний продукт сягає близько 6,1 %;

в) кожний 15-ий найманий працівник у світовій економіці зайнятий у сфері надання туристичних послуг;

г) туризму це галузь світової економіки, що на межі XX і XXI століть розвивається найшвидшими темпами.

Міжнародна статистика стверджує, що обслуговування одного туриста забезпечується роботою понад десяти найманих робочих.

Необхідно зазначити, що практично кожна країна володіє своїми соціально-економічними, культурно-історичними та природно-географічними умовами які можна використовувати для розвитку як внутрішнього так і зовнішнього (міжнародного) туризму. Україна, як країна із найбільшою в Європі площею території, значними природними, історико-культурними та

трудовими ресурсами має всі необхідні передумови для успішного розвитку туристичного бізнесу. Це формує значні рекреаційно-туристичні можливості, історичні надбання, унікальні та привабливі для туристів природні ландшафти, в багатьох містах є значна кількість архітектурних пам'яток, в більшості регіонів нашої держави є значна кількість озер, лісів, річок, моря, гори, джерела мінеральних вод та ін [1].

Рекреаційно-туристичний комплекс може успішно розвиватись тільки при наявності тих чи інших видів економічних ресурсів. Найважливішими економічними ресурсами, з точки зору розвитку рекреації і туризму наразі виступають:

- природні рекреаційно-туристичні ресурси – це сукупність тіл і сил природи які використовуються або ж можуть бути залучені для розвитку тієї чи іншої галузі рекреаційно-туристичного комплексу. Основними кількісними та якісними характеристиками які мають значний вплив на формування потенційних можливостей використання природних ресурсів в економіці регіону. До кількісних характеристик природних рекреаційно-туристичних ресурсів перш за все слід відносити: кількість ресурсів, їх запаси, потужність тощо. Якісні параметри природного рекреаційно-туристичного потенціалу формують перш за все видовий склад природних рекреаційно-туристичних ресурсів, рівень їх концентрації на певній території, можливості використання в різних напрямках рекреаційно-туристичної діяльності тощо. Разом вони відіграють вирішальне значення при формуванні обсягів виробництва туристичних послуг та визначають можливі напрямки використання наявних на території природних ресурсів для потреб розвитку тих чи інших видів рекреаційно-туристичної діяльності;

- трудові ресурси – визначають здатність населення території здійснювати певні види трудової діяльності, без якої на сучасному етапі розвитку продуктивних сил суспільства неможливий жоден вид рекреаційно-туристичної діяльності. Трудові ресурси є визначальними при оцінці потенційних можливостей рекреаційно-туристичного освоєння тієї чи іншої території.

Основними критеріями трудових ресурсів, на які необхідно звернути увагу при оцінці трудоресурсного потенціалу території в контексті розвитку рекреації та туризму є: 1) чисельність трудових ресурсів. Даний показник визначається наявністю на певній території людей придатних для суспільно-корисної праці в рекреаційно-туристичній галузі; 2) наявність та рівень їх фахової освіти в сфері рекреації і туризму та суміжних галузях економіки; 3) також необхідно звертати увагу на статеву вікову структуру населення регіону.

- фінансові ресурси та капітал – визначають потенційні можливості регіону споруджувати та відкривати нові рекреаційно-туристичні підприємства, оновлювати технології надання рекреаційно-туристичних послуг, а також в значній мірі визначають технологічний рівень розвитку рекреаційно-туристичного комплексу території. Важливою особливістю даного виду економічних ресурсів є та, що їх можна залучати в регіон, при дотриманні певних умов, практично з усього світу. Для цього необхідною умовою є створення сприятливих умов для залучення інвестицій та підвищення соціально-економічної ефективності рекреаційно-туристичної галузі в регіоні;

- інформаційні ресурси – належать до порівняно нового виду економічних ресурсів роль яких на початку XXI століття різко зросла. Важливим чинником розвитку туризму та рекреації є доступ до інформації, що є важливою умовою для ефективного соціально-економічного розвитку сучасних технологій надання рекреаційно-туристичних послуг, що дозволяє значно пришвидшити отримання доступу до необхідної в економічній діяльності туристичних підприємств інформації а також використовувати різноманітні інформаційні та інноваційні технології в маркетинговій діяльності туристично-рекреаційних підприємств з метою просування їх туристичного продукту як на внутрішньому так і на зовнішньому туристичних ринках.

Отже основою розвитку рекреаційно-туристичного комплексу території є – рекреаційно-туристичні ресурси.

Під рекреацією прийнято розуміти сукупність різноманітних явищ і процесів, які виникають за наявності вільного часу населенням певної території

із переїздом в інший регіон з культурно-розважальними цілями, для цілей оздоровлення, пізнання нових територій, або ж для заняття спортом. Така діяльність, як правило, має певну циклічність та відбувається під час добових, недільних та річних циклів. Така циклічність є одним із вирішальних чинників розвитку туризму та рекреації, яка істотно відрізняє дану галузь економіки від інших галузей господарства.

В. С. Преображенський трактує рекреацію як: «1) процес відновлення, відтворення фізичних і духовних сил, втрачених людиною в процесі трудової, навчальної та побутової діяльності;

2) у вузькому розумінні – різноманітні види людської діяльності у вільний час, які спрямовані на відновлення сил та задоволення широкого кола особистих і соціальних потреб».

Задоволення рекреаційно-туристичних потреб відбувається через організацію та реалізацію рекреаційної та туристичної діяльності.

Отже, рекреаційно-туристична діяльність є постійним видом економічної діяльності зі створення і споживання як матеріальних так духовних цінностей які необхідні для відновлення фізіологічних і моральних сил людини у вільний від роботи час. Ці процеси проявляються у міжрегіональних переміщеннях потоків людей, енергії, речей та інформації а також в періодичних змінах природних властивостей окремих територій.

Таким чином під рекреаційною діяльністю можна розуміти економічну активність спрямовану на задоволення потреб рекреантів, яка виконує певну сукупність соціально-економічних функцій, рекреації та туризму.

1.2. Класифікація рекреаційно-туристичних ресурсів та їх структура.

Важливою умовою ефективного використання рекреаційно-туристичних ресурсів територіальної громади є необхідність якісної класифікації рекреаційно-туристичних ресурсів. Така класифікація поаинна розроблятись відповідно як до їх якісних та до кількісних характеристик відповідних видів рекреаційно-туристичних ресурсів.

Як уже зазначалось рекреаційно-туристичні ресурси – це сукупність як природних так і соціально-культурних об’єктів та їх елементів, використання яких сприяє задоволенню відповідних фізіологічних та соціальних потреб людей, сприяє відновленню їх працездатності і які при сучасному рівні розвитку рекреаційно-туристичних технологій та таїх перспективному розвитку відповідають структурі рекреаційних потреб і техніко-економічному потенціалу, використовуються як прямо так і опосередкованого для створення, споживання та виготовлення туристичного продукту, який є основою будь якої рекреаційно-туристичної діяльності.

За сукупною кількістю властивостей ресурсів, особливостями їх формування та утворення, а також використання у рекреаційно-туристичній діяльності рекреаційно туристичні ресурси можна поділяти на природні, соціально-культурні або історико-культурні, технологічні та подієві, які також поділяються на різну кількість дрібніших складових елементів, що мають власну структуру та відіграють важливі функції в розвитку туризму та рекреації. (Рис. 1.2.1)

Рис. 1.2.1. Структура туристичних ресурсів (за І.В. Смаль, 2010)

Природні рекреаційно-туристичні ресурси являють собою сукупність природних об'єктів і процесів, які формуються в результаті впливу природного середовища території. Результатом такого впливу є формування певного природного середовища яке всвою чергу створює сприятливі абож несприятливі умови для розвитку певних видів рекреаційно-туристичної господарської діяльності. Найістотнішими природними чинниками які мають істотний вплив на формування природної складової рекреаційно-туристичних ресурсів територіальної громади є:

- кліматичні умови та ресурси території – це особливості клімату території територіальної громади, які істотно впливають на розвитку рекреації та туризму і часто можуть бути визначальними при виборі певних напрямків рекреаційно-туристичної діяльності суб'єктів рекреаційно-туристичного комплексу регіону, вони суттєво впливають на якість тих чи інших рекреаційно-туристичних послуг а також на економічну ефективність діяльності рекреаційно-туристичних підприємств які розміщені в межах територіальної громади. Так якщо в громаді наявності є водойма (ставок, озеро, водосховище) а також та сприятливий клімат (тривалий період тепла малохмарна погода) то в даному місці формуються сприятливі умови для розвитку купально-пляжного туризму. В той же час при наявності лише водойми однак при відсутності сприятливих кліматичних умов даний вид рекреаційно-туристичної діяльності розвиватись не буде.

- лісові ресурси – в умовах розвитку рекреації та туризму визначальне значення мають як унікальні природні комплекси які поєднують різноманітну рослинність а отже і формують певну естетичну та атракційну цінність території. Окрім того даний вид природних рекреаційно-туристичних ресурсів, має важливе значення як джерело чистого повітря. Тому в межах лісових масивів формується значний потенціал для відпочинку громадян. Власне відпочинок в лісі, лісо-парковій зоні є один із найпоширеніших видів коротко тривалої рекреаційно-туристичної діяльності населення України.

- не менш важливим природним чинником розвитку рекреаційно-

туристичного комплексу є наявність на території громади певної кількості водних ресурсів. Вода (поряд з повітрям) є однією із найважливіших природних компонентів які забезпечують проживання людини людини, тому люди з давніх давня звикли організовувати рекреаційно-туристичну діяльність на берегах водойм. Даний вид ресурсів разом із ресурсами клімату є основою для організації пляжного відпочинку, рибалки, а також для спортивного відпочинку. Необхідно зазначити що вода є необхідним ресурсом для задоволення фізіологічних потреб рекреантів, тому її наявність є необхідною умовою для формування та розвитку рекреаційно-туристичного комплексу територіальної громади.

- рельєф відіграє одну із ключових ролей розвитку рекреації та туризму. Завдяки різноманітним формам рельєфу формуються істотні відмінності у ландшафтній структурі територіальної громади, що є визначальним при формуванні її атрактивної цінності. Рельєф відіграє вирішальне значення для розвитку гірськолижної рекреаційно-туристичної діяльності ат формування гірськолижних курортних зон, адже для їх розвитку даного необхідною умовою є наявність значного рівня перепаду висот місцевості. Це можливе тільки при умові наявності на території громади відповідних орографічних об'єктів (гірських вершин, схилів різної крутизни тощо).

Історико-культурні туристично-рекреаційні ресурси – це передусім об'єкти та явища які своїм виникненням завдячують подіям та діяльності людей протягом історичного часу (періоду). Даний вид рекреаційно-туристичних ресурсів також може інтенсивно використовуватись в рекреаційно-туристичній діяльності в межах територіальної громади. Вони часто мають вагоме атрактивне значення ат стають вагомим ядром притягнення територіальну громаду туристів з пізнавальною метою. Поряд із природними ресурсами формують сприятливі умови для розвитку рекреації та туризму. До найважливіших складових історико-культурних ресурсів відносяться:

- археологічні ресурси – це перш за все викопні рештки які відображають процеси заселення та розвитку культури в даній територіальній

громаді. Вони як правило розкривають історію заселення території, а також дозволяють туристам побачити давні історичні артефакти які було знайдено в результаті розкопок на даній території та вони характерні для різних історичних епох;

- архітектурні – це історичні споруди, які збудовані в різноманітних архітектурних стилях, і які завдяки своїй оригінальності та унікальності викликають в туристів захоплення. Тому їх наявність на території територіальної громади створює сприятливі передумови для підвищення її туристичної привабливості та розвитку туристичної галузі.

- культурні ресурси розкриваються в наявності на території територіальної громади різноманітних об'єктів історико-культурної спадщини, які дозволяють ознайомити туристів та рекреантів із культурно-історичним надбанням території, що разом створюють додаткову атрактивну цінність територіальної громади. Прикладами таких ресурсів в межах територіальних громад можуть бути музеї та музейні комплекси.

Необхідно зазначити, що при використанні природно-рекреаційних, історико-культурних і подієвих ресурсів для розвитку туристично-рекреаційного комплексу в межах територіальної громади неодмінно спрацьовує закон "найвищого ґатунку" ("абсолютних переваг"). Необхідно зазначити, що сам факт наявності того чи іншого виду рекреаційно-туристичних ресурсів на території громади ще неозначає їх використання для розвитку рекреації та туризму – їх приналежність до рекреаційно-туристичних ресурсів. Перетворення природних, історико-культурних, подієвих ресурсів у рекреаційно-туристичні передбачає наявність наступних етапів:

- на першому етапі природні, історичні, історико-культурні, подієві, комплекси та події будуть існувати як відповідно природні й антропогенні об'єкти, а також прояви суспільного життя, що через відсутність попиту, не можуть відноситись до рекреаційно-туристичних ресурсів. Прикладом може бути природний пляж який є важливим геоморфологічним елементом морського узбережжя, однак через невідомість, відсутність транспортної

доступності та відповідної туристичної інфраструктури не користується попитом для відпочинку та рекреації. Іншим прикладом може бути, монастир який може бути важливим елементом сакральної спадщини на території громади, однак він не обов'язково буде використовуватись для рекреаційно-туристичних цілей;

- другий етап перетворення природних та антропогенних об'єктів і поєднання на рекреаційно-туристичні ресурси передбачає виникнення відповідного рекреаційно-туристичного попиту. Даний суспільно-економічний феномен вже вимагає від органів місцевої влади та бізнесу вивчення потенційних можливостей щодо використання та оцінки тих чи інших природних, суспільно-історичних комплексів та подій на предмет їх використання для формування та розвитку рекреаційно-туристичного комплексу територіальної громади. У наведеному приклад природний пляж буде оцінюватись з точки зору можливості організації та якості пляжно-купального відпочинку, можливості покращення його транспортної доступності та розвитку відповідної туристично-рекреаційної інфраструктури, монастир - як важливий елемент загальнокультурної та духовної цінності буде потребувати також розвитку його транспортної доступності та відповідної туристичної інфраструктури;

- на третьому етапі у наслідок дії суспільних потреб та вкладання капіталу приватними інвестором, до використання в розвитку рекреаційно-туристичного комплексу залучаються найкращі за якістю (абсолютно переважаючи) природні, культурно-історичні ресурси та події. Вони стають рекреаційно-туристичними ресурсами – основою формування рекреаційно-туристичного комплексу територіальної громади. В такому випадку відповідно до наведених вище прикладів пляж стає на природним об'єктом, який розпочинає задовольняти потреби туристів та рекреантів у відпочинку, зокрема і в прийомі сонячних ванн на морському узбережжі, купанні тощо. Монастир стає важливим центром паломництва та екскурсійного обслуговування;

- на четвертому етапі збільшення рекреаційно-туристичного попиту

сприяє залученню до рекреаційно-туристичної діяльності гірших за якістю та властивостями природних та історико-культурних ресурсів; в результаті які покращується якість природних так і створюються штучні пляжі, споруджуються та ремонтуються шляхи сполучення і реставруються занедбані споруди монастирів, розпочинається організація екскурсійних турів до важкодоступних святинь, тощо.

1.3. Теоретико-методичні аспекти дослідження рекреаційно-туристичних ресурсів.

Дослідження рекреаційно-туристичних ресурсів територіальної громади передбачає поетапне проведення наступних різновидів дослідження (рис 1.1.):

1) Визначити соціально-економічну та суспільногеографічну сутність рекреаційно-туристичних ресурсів території та їх вплив на розвиток економіки територіальної громади. На даному етапі необхідно визначити різні теоретико-методологічні аспекти та підходи щодо з'ясування природничої, економічної, соціальної, історико-культурної, сутностей туристично-рекреаційних ресурсів, як унікальної та важливої складової економічного потенціалу території громади. Важливим напрямком дослідження суспільно-географічної сутності рекреаційно-туристичних ресурсів та їх ролі в розвитку економіки є вивчення міжгалузевих економічних зв'язків рекреаційно-туристичного комплексу між галузями туризму та рекреації а також іщ суміжними галузями господарського комплексу територіальної громади та вищих ієрархічних структур адміністративно-територіального поділу. Важливо також дослідити потенційний впливу розвитку туризму та рекреації на суміжні галузі економіки. На цьому етапі дослідження необхідно з'ясувати різноманітність рекреаційно-туристичних ресурсів та вивчити основні теоретико-методичні підходи щодо їх класифікації. При вивченні даного питання особливу увагу необхідно звернути на критерії та методичні підходи які лягли в основу класифікації рекреаційно-туристичних ресурсів.

На цьому етапі дослідження основними методами наукових досліджень є: аналіз літературних джерел; порівняння наукових теоретико-методичних підходів щодо з'ясування суспільно-географічної сутності рекреаційно-туристичних ресурсів територіальної громади; аксіоматичний метод – використовувався для уточнення суспільно-географічної сутності наукових понять і термінів в сфері вивчення рекреаційно-туристичних ресурсів; метод формалізації використовувався для конкретизації суспільно-географічного змісту категорії рекреаційно-туристичних ресурсів.

2) На другому етапі дослідження вивчються особливості забезпечення Брусницької територіальної громади різноманітними рекреаційно-туристичними ресурсами. Пріориттним напрямком даного етапу дослідження є вивчення природних та історико-культурних об'єктів та процесів які використовуються в наш час, або ж можуть використовуватись в перспективі для розвитку рекреаційно-туристичного комплексу територіальної громади. Важливими завданнями даного етапу виконання магістерської роботи є: оцінка атрактивної цінності наявних на території Брусницької територіальної громади рекреаційно-туристичних ресурсів, визначення особливостей їх розміщення на території громади, оцінка можливостей їх транспортної доступності. Важливим завданням яке необхідно вирішити на даному етапі є визначення кількісних та якісних показників наявних рекреаційно-туристичних ресурсів які як відомо мають вирішальний вплив на формування та розвиток рекреаційно-туристичного комплексу територіальної громади. Найбільша увага при таких дослідження повинна бути зосереджена на з'ясуванні унікальності та атрактивної цінності виявлених на території громади рекреаційно-туристичних ресурсів. Необхідно також зосередити увагу на вивченні актуальних проблем збереження наявних рекреаційно-туристичних ресурсів та обґрунтуванню потенційних перспективних напрямів їх використання.

Основними науковими методами, використовуються при проведенні досліджень на другому етапі є: спостереження – використовується для виявлення та подальшого вивчення потенційних рекреаційно-туристичних об'єктів на

території громади, оцінки їх стану та можливої зміни під впливом дії різних чинників; метод порівняння – застосовується для виявлення спільних та відмінних особливостей у наявних на території Брусницької територіальної громади рекреаційно-туристичних ресурсів; гіпотетично-дедуктивний метод використовується для розробки та обґрунтування перспективних напрямків використання тих чи інших видів рекреаційно-туристичних ресурсів Брусницької територіальної громади.

3) На третьому етапі виконання магістерської роботи головна увага була зосереджена на вивченні перспективних напрямків розвитку рекреаційно-туристичного комплексу Брусницької територіальної громади та відповідному використанні наявних тут рекреаційно-туристичних ресурсів. На цьому етапі було проаналізовано перспективні напрямки залучення наявних на теренах громади рекреаційно-туристичних ресурсів для створення місцевого унікального рекреаційно-туристичного продукту з метою його пропозиції потенційним споживачам в унікальній та доступній для споживання формі. Значна увага приділяється вивченню різноманітних суспільно-економічних аспектів використання наявного на території громади рекреаційно-туристичного потенціалу, який беззаперечно є основою для створення місцевого унікального рекреаційно-туристичного продукту..

Для території територіальної громади найважливішим є наявність тут унікальних бальнеологічних ресурсів – Брусницького родовища мінеральних вод. Тому територія громади, в перспективі, має всі можливості стати одним із найважливіших центрів рекреаційно-туристичної діяльності не тільки в Вивжницькому районі але і в Чернівецькій області. Тому в нашому дослідженні значна увага приділяється вивченню передумов формування та розвитку Брусницького бальнеологічного санаторію.

З цією метою було визначено основні характеристики бальнеологічних ресурсів, які є основою для розвитку санаторію, досліджено запаси, кількісні та якісні характеристики мінеральних вод, вивчено їх основні фізико-хімічні властивості та придатність для лікування та оздоровлення рекреантів. На основі

одержаних результатів запропоновано SWOT-аналіз проблем та перспектив розвитку рекреації та туризму в Брусницькій територіальній громаді.

При проведенні дослідження на даному етапі були застосовані наступні методи: статистичні методи викорис- використовувались для аналізу сучасного стану використання рекреаційно-туристичного потенціалу Брусницької територіальної громади; метод SWOT-аналізу було застосовано для визначення перепон розвитку рекреаційно-туристичного комплексу та обґрунтуванню напрямків його розвитку в майбутньому.

Висновки до 1 розділу. Рекреаційно-туристичні ресурси є складаною суспільно-географічною категорією, яка має визначальне значення для формування та розвитку рекреаційно-туристичного комплексу територіальної громади. В той же час розвиток рекреації та туризму в будь якому регіоні має значний вплив на розвиток економіки територіальної громади загалом. Галузь рекреації та туризму має вагоме значення для розвитку економіки регіону перш за все завдяки тому що рекреаційно-туристичний комплекс утворює потужні між зв'язки із значною кількістю галузей економіки, таким чином стимулюючи їх розвиток. Разом із розвитком з рекреаційно-туристичного комплексу розвивається транспортний комплекс, будівництво, сільське господарство, соціальна інфраструктура та інші галузі.

Відповідно до проведеного дослідження можна сверджувати, що розвиток рекреації та туризму створює сприятливі умови щодо підвищення зайнятості населення та зростання соціальних стандартів його життя.

Отже в процесі вивчення рекреаційно туристичних ресурсів території сільської громади необхідно звернути увагу на з'ясування сутності рекреаційно-туристичних ресурсів а також їх питання класифікації. Важливо проаналізувати територіальні відмінності розміщення рекреаційно-туристичних ресурсів та визначити потенційні можливості їх використання в рекреаційно-туристичному господарстві територіальної громади.

Розділ 2. РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ БРУСНИЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ТА СТАН ЇХ ВИКОРИСТАННЯ.

2.1. Географічне положення Брусницької територіальної громади та його вплив на формування і використання рекреаційно-туристичних ресурсів.

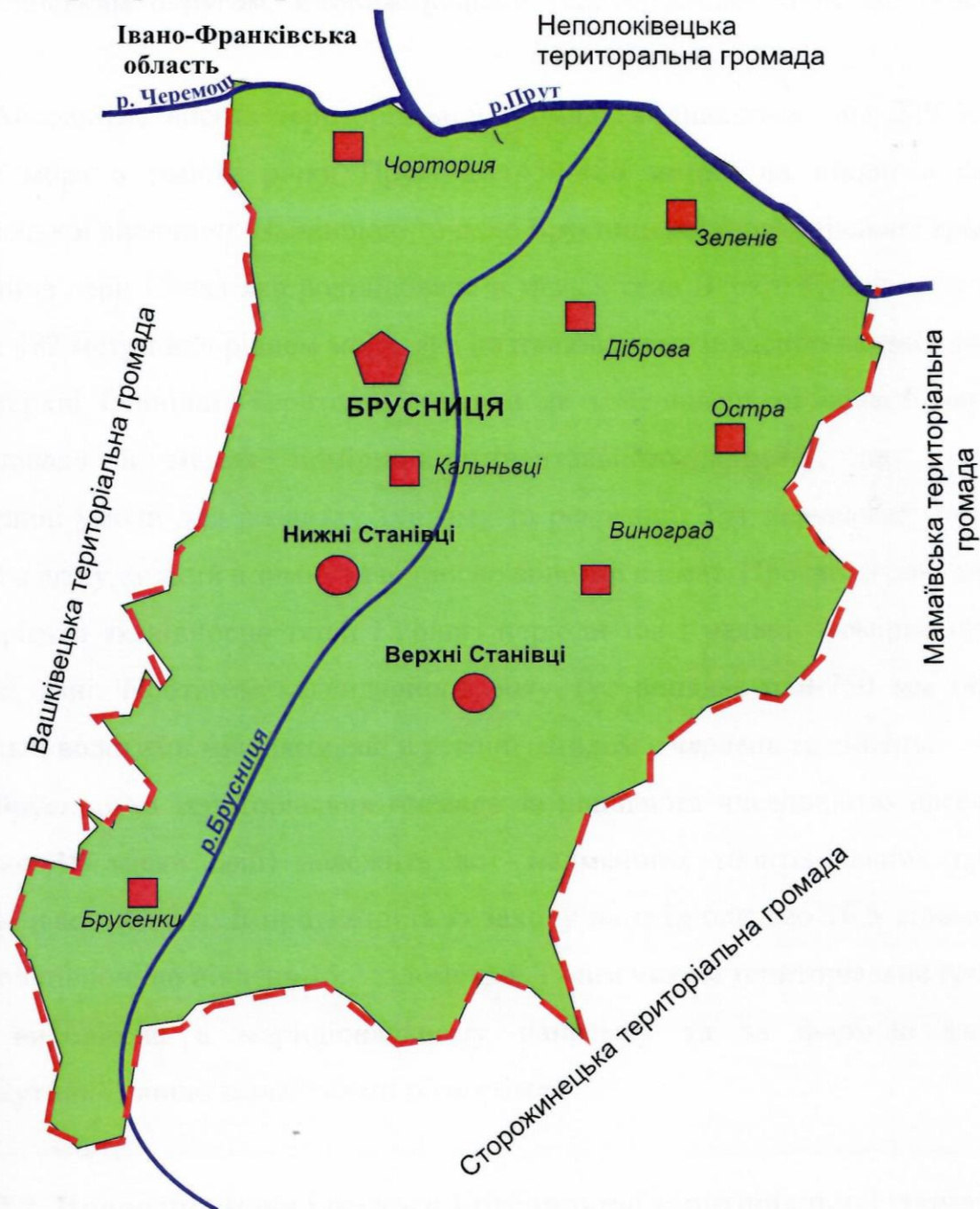
Загальна характеристика. Брусницька ОТГ розташована за 25 кілометрів на захід від м. Чернівці, та адміністративно включена до Вижицького району.

До складу ОТГ включені села: Брусниця (Зеленів, Чортория, Кальнівці, Діброва, Остра), Нижні Станівці (Брусенки, Виноград), Верхні Станівці. Населення – 9317 осіб; площа – 98.0 км².

Брусницька територіальна громада одна із 53 нових аналогічних адміністративних одиниць Чернівецької області. Громада розташована в західній частині регіону. Територія громади розташован повністю в межах басейну річки Прут однак на півдні в районі с. Верхні Станівці нрозташований Прутсіретський вододіл. Власне по цьому вододілу і проходить південна межа між Брусницькою територіальною громадою Вижицького району та Сторожинецькою територіальною громадою Чернівецького адміністративного району. Територія громади розташована на правому терасованому березі річки річки Прут. Вона розташована в Передкарпатті та є складовою частиною Чернівецької височини. Це спричинило до того, що територія громади є припіднята із півночі на південь та порізана відповідними горбами, ярами та долинами.

Територіальна громада хоплює площу 93 кілометрів квадратних, що становить 0,1% від загальної площі області. На заході громада межує із територією Вашківецької територіальної громади того ж таки Вижицького району, на півночі із НЕполоківецькою територіальною громадою Чернівецького району, сході має вихід Мамаївської територіальної громади. На півдні Брусницька територіальна громада межує із Старо-Жадівським

Географічне положення Брусницької територіальної громади

Умовні позначення

- - - - межі територіальних громад
- ⬠ - адміністративний центр територіальної громади
- - центри старостинських округів
- - інші села

старостинським округом, Сторожинецької територіальної громади. (Рисунок 2.1.)

Абсолютна висота територіальної громади коливається від 229 м. над рівнем моря в районі річки Прут, до 450-480 метрів на півдні в районі Чернівецької височини. Найвищою точкою Брусницької територіальної громади є вершина гори Скала яка розташована в межах села Верхні Станівці та сягає висоти 482 метри над рівнем моря, яка розташована на південно-східній окраїні села Верхні Станівці. Територія громади як і Чернівецької області загалом розташована в межах помірно-континентального клімату, що створює сприятливі умови для розвитку туризму та рекреації. Тут переважає помірно теплий в літку, м'який в зимку та відносно вологий клімат. Протягом року можна спостерігати як відносно теплі і вологі періоди так і наявні помірно сухі та холодні дні. Протягом календарного року тут випадає 650-750 мм опадів. Найбільш вологими місяцями, які в регіоні загалом є червень та липень.

Брусницька територіальна громада за площею та чисельністю населення (близько 10 тисяч осіб) належить до найменших територіальних громад Чернівецької області. Її протяжність із заходу на схід близько 10,5 кілометрів, тоді як з півночі на південь 15,2 кілометри. Таким чином територіальна громада дещо видовжена в меридіональному напрямку та за формою нагадує прямокутник із вище зазначеними розмірами.

2.2. Природні умови і ресурси Брусницької територіальної громади та їх використання для розвитку рекреації та туризму.

Поверхня Брусницької територіальної громади являє собою підвищену хвилясто горбову лесову рівнину, із включеннями пісковиків, що в значній мірі розчленована значною кількістю ярів та балок.

Через територію громади протікає відносно великих річок. Найважливішими для населення та рекреаційно-туристичного комплексу

громади є: Прут, Черемош та Брусниця. Окрім того на території громади розташовано 8 штучних водойм, загальною площею 55,2 га. Досліджувана територія відноситься до шестибальної зони сейсмічності, що є істотним обмежуючим чинником в спорудженні різноманітних рекреаційно-туристичних об'єктів. Територіальне розміщення рекреаційно-туристичних ресурсів Брусницької територіальної громади відображено на рис. 2.2.

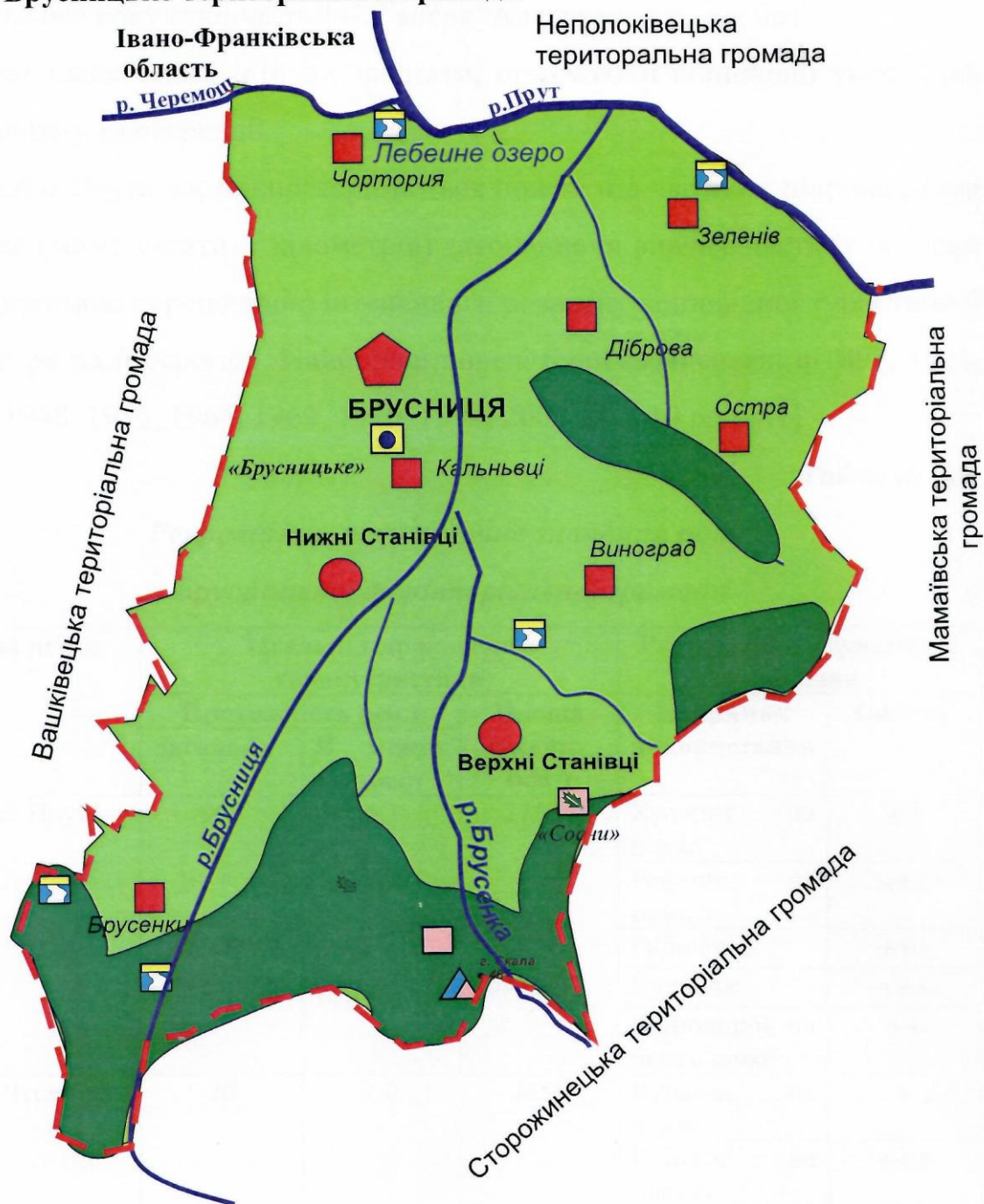
Для Брусницької територіальної громади притаманна дуже висока густота різних за протяжністю та водністю водних об'єктів, перш за все річок та струмків. Їх загальна довжина на території громади перевищує 120, кілометрів, це призвело до того на 1 кілометр квадратний площі громади припадає майже 1,3 кілометри водних потоків.

Найважливішою для розвитку рекреації та туризму на території Брусницької громади є річка Прут.

Прут, що перетинає територію громади із заходу на схід в її північній частині, являється лівою притокою річки Дунай, однієї із найбільших річок Європи. Загальна протяжність річки від її витoku (на схилах. г. Говерла) до гирла в річці Дунай становить 967 кілометрів, з яких майже 5,9 кілометрів в протікає межах Брусницької громади. Площа басейну Прута перевищує 27,5 тисяч квадратних кілометрів і до неї повністю відноситься територія Брусницької громади.

Витік річки розташований в межах Українських Карпатах на Чорногірському хребті біля підніжжя та схилів найвищої вершини України г. Говерла. В горах Прут протікає у вузькій долині із крутими берегами, однак простежуються деякі відмінності в крутості схилів. Правий берег річки є крутішим та характеризується стрімкішими скидами тоді як лівий похиліший. Це спричинено перш за все дією сили Коріоліса. Ширина русла (відстань між берегами) в горах коливається від 1 до 10 метрів тоді як на рівнині збільшується до 50-150 метрів, а на окремих розгалужених може сягати 500-800

Природні рекреаційно-туристичні ресурси Брусницької територіальної громади

Умовні позначення

Природні об'єкти

- гідрологічні	- цікаві об'єкти природи
- джерела мінеральних вод	г. Скала 485 - вершини гобів
- ботанічні	- річки
- парки і дендропарки	- лісові масиви

метрів. Для річки притаманна незначна глибина яка рідко перевищує 0,5-1,5 метрів, але при умові паводків та повеней дана характеристика водного потоку може істотно зростати до 5-6 метрів. Швидкість течії характеризується як гірська і протягом всього року становить 1-1,2 м/сек. Але в горах та під час повеней вона також може істотно зростати, створюючи відповідні умови для розвитку туризму та рекреації.

В басейні Прута часто спостерігаються повені під час яких ширина русла різко зростає (може сягати 3 кілометрів) затоплюючи значну частину заплави річки. Це є вагомою перешкодою інтенсивного розвитку відповідної туристичної інфраструктури на її берегах. Найбільші повені були зафіксовані в 1897, 1911, 1927, 1941, 1948, 1955, 1964, 1969, 1970, 1974, 2008 та 2010 рр . [41]

Таблиця 2.1.

Рекреаційно-туристичне значення річок

Брусницької територіальної громади

№ п/п	Назва річки	Загальні гідрологічні характеристики			Рекреаційно-туристичне значення	
		Протяжність (км.)		Площа басейну (км ²)	Напрямок використання	Оцінка*
		Загальна	В межах громади			
1.	Річка Прут	968	4,2	27500	Купання на пляжі	++
					Рафтинг на рафтах	+++
					Риболовля	+++
					Купання	+++
					Відпочинок на березі річки	++
2.	Річка Черемош	80	1,0	2650	Купання на пляжі	+
					Рафтинг на плотах	+++
					Риболовля	++
					Відпочинок на березі річки	+
3.	Річниця Брусниця	23	20	110	Ловля риби	++
					Відпочинок на березі річки	++
					Купання	+

* - примітка: перспективи використання „+” – незначні; „++” – пересічні; „+++” – високі.

Річка Прут є типовою гірською річкою та може використовуватись для таких напрямків розвитку рекреації та туризму: купання, риболовлі, рафтингу, а також для, відпочинку населення біля води. (Таблиця 2.1.)

Найбільшою правою притокою р. Прут вважається річка Черемош. Яка в пригірловій частині на відстані близько 4 кілометрів протікає в межах Бурсницької територіальної громади. Довжина річки становить приблизно 80 кілометрів, площа басейну сягає 2650 кілометрів квадратних. Вона утворюється в результаті злиття Чорного та Білого Черемошів що розташоване в межах села Устеріки, яке наразі розташоване в Івано-Франківській області. Нижче за течією він є природною історичною межею між Чернівецькою та Івано-Франківською областями.

Живлення річки мішане однак переважає дощове. Льодостав тут нестійкий, чому сприяє гірський характер течії; льодові утворення («забереги») можуть формуватись з середини грудня, очищення річки від криги відбувається з 2-ї половини лютого і максимум до середини березня. В наслідок надмірних опадів в горах для річки характерний бурхливий паводок або ж повінь від під час танення снігу в Покутсько-Буковинських Карпатах. Най частіше дані процеси мають місце навесні тана початку літа. Уріз води під час таких паводків може істотно підвищуватися до понад 2 метри. Річна кількість паводків може сягати 10—16 разів. Пересічна витрата води, яка визначається нижче злиття обох Черемошів пересічно становить 26,6 м³/с, тоді як в районі гирла (с. Чорторія, Бурсницької територіальної громади) - 33,2 м³/с. Такі дані ми отримуємо в межах гідрологічних постів біля с. Устеріки (з 1928) а також біля смт. Кути (з 1927). [45]

Річка Черемош має значний рекреаційно-туристичний потенціал. Перш за все вона може використовуватись для організації рафтингу, значно менше її значення купання та риболовлі.

Річка Брусниця перетинає Бурсницьку територіальну громаду з півдні на північ. Вона витікає із заболоченої місцевості в селі Дібрівка (Старожадовський сатростинський округ, Сторожинецької територіальної

громади). Між селами Верхні Станівці та Брусенки річка „прориває” Чернівецьку височину та протікає в північному напрямку де біля с. Зеленів впадає в річку Прут. Загальна довжина річки сягає 23 кілометрів, а площа басейну понад 110 квадратних кілометрів.

Рекреаційне туристичне значення даної річки перш за все визначена можливістю риболовлі та відпочинку на природі.

Цікавим водним рекреаційно-туристичним об’єктом на теренах Брусницької територіальної громади є Лебедине озеро. Воно розміщене в с. Чортория. Дане село розташоване обабіч автомобільної дороги Чернівці-Вашківці-Вижниця і як наслідок має зручну транспортну доступність доповнену та значною кількістю різноманітних рекреаційно-туристичних ресурсів. Одним із найвагоміших серед них є „Лебедине озеро”, яке утворилось у ставку що розташований в межах заплави річки Прут. В цьому селі народився відомий український актор та кінорежисер Іван Миколайчук. Цікавим є факт, що після цього смеріт в цьому озері вперше на зимівлю оселились лебеді. Місцеві жителі переконані, що то душа Івана повернулась додому. З того часу з кожним роком кількість лебедів які прилітають сюди на зимівлю збільшується. Результатом цього процесу стало формування на прилеглій до озера території природного заказника покликаного охороняти лебединий спокій. Цікавим є той факт, що вода даному озері при помірних морозах (до -15 градусів) не замерзає. Це відбувається тому, що на дні озера виявлено теплі джерела. Здебільшого, в зимку тут можна спостерігати за понад 150 птахами. Даний туристичний об’єкт вже відомий далеко за межами громади і взимві місяці користується значним попитом серед туристів.

Вагоме значення для розвитку рекреаційно-туристичного комплексу в межах Брусницької територіальній громади мають біологічні ресурси пріоритетне значення серед який належить лісовим ресурсам та тваринному світу, а також об’єктам природно-антропогенного утворення, до яких перш за все прийнто відносити дендрологічні парки.

Основні лісові масиви в межах досліджуваної територіальної громади

зосереджені південній частині на території населених пунктів Верхні Станівці та Брусенки, які відносяться до Нижньо Становецького старостинського округу. Загальна площа лісів становить близько 2,2 тис. га що становить 24,5 % від загальної площі територіальної громади.

Територія громади розташована в межах лісосотепової рослинної зони Передкарпаття. Найважливішими видами лісових рослин тут є такі різновиди дерев як: граб, бук, дуб, верба, вільха, тополя, береза та інші. Однак, останнім часом внаслідок, інтенсивних рубок лісу, відбулось істотне скорочення площ даного виду цінних рекреаційно-туристичних ресурсів.

Важливим елементом біологічних рекреаційно туристичних ресурсів тут є дендрологічні парки, які були тут засновані ще в XIX столітті.

Дендрологічний парк в с. Брусниця. Він є важливою пам'яткою садово-паркового мистецтва та розташований в одноіменному селі. Його вдале розташування поруч з Брусницьким санаторієм, значно підвищує його рекреаційно-туристичну атрактивність та роль в розвитку всього рекреаційно-туристичного комплексу громади. Він був заснований в XIX столітті. На його мальовничій території дерева розташовані окремими групами та екземплярами а також у вигляді окремих алеї. Для парку притаманний парку рівнинний рельєф, а на його території є невеликий ставок. В парку можна зустріти як місцеві рослинні угруповання так і представників екзотичної флори. Серед останніх найбільшціненне рекреаційно-туристичне значення мають: ялина звичайна, туя західна, сосна Веймутова, каштан кінський, липа дрібнолиста, та інші. Наявність цих рослин підвищує санітарно-гігієнічне, оздоровче та естетичне значення парку як важливого чинника підвищення якості рекреаційно-туристичних послуг Брусницького бальнеологічного санаторію, який є одним із небагатьох подібних закладів які незважаючи на всі соціально-економічні негаразди продовжують профільну економічну діяльність на території Чернівецької області.

Дендрологічний парк в села Чортория – розташований довкола палацу місцевого поміщика Манеску, який тут проживав у XIX столітті. Варто

зазначити, що тут протягом багатьох десятиріч не проводились заходи щодо підтримки та відновлення флори. Тому тут наразі домінують старі дерева, які доживають свого віку. Тому для збереження парку необхідно негайно вжити заходи щодо збереження його біорізноманіття. У видовому складі дерев та чагарників парку чорторійському дендрологічному парку нарахувати 11 видів особливо цінних для розвитку рекреації та туризму. Найважливішими серед яких є:

- найстаріше в Чернівецькій області – двухсотлітнє тюльпанове дерево;
- берести вік яких перевищує 150-170 років;
- окрім зазначених видів дерев важливе рекреаційно-туристичне значення мають: гледичія, осокір, акація клейка, модрина європейська, айлант, липа різнолиста. Необхідно зазначити щодо 50-річчя від дня народження Тараса Шевченка тут була висаджена алея кінського каштану, яка збереглась до наших днів.

Рекреаційно-туристичне значення даного парку істотно зростає, якщо передбачити комплексне використання наявного в ньому рекреаційно-туристичного потенціалу із іншими рекреаційно-туристичними принадами сіл Брусниця та Чорторія.

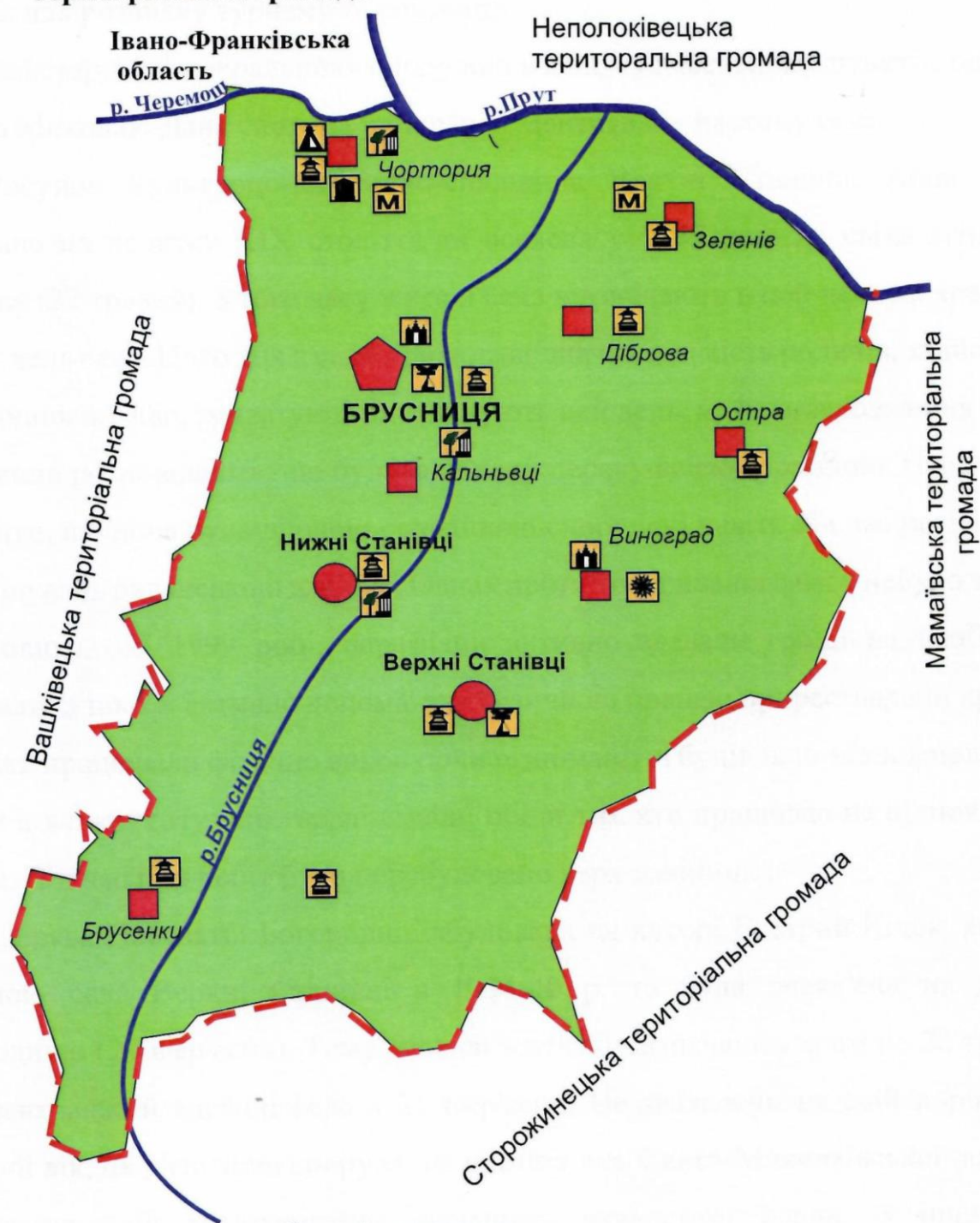
2.3. Історико-культурний потенціал розвитку рекреації та туризму в Брусницькій територіальній громаді.

Територія Брусницької територіальної громади характеризується наявністю значної кількості різноманітної історико-культурної спадщини, яка може істотно сприяти активному розвитку рекреації та туризму.

Найважливішими та найціннішими історико-культурними ресурсами для розвитку рекреації та туризму враховуючи їх історико-культурну цінність без сумніву є церкви, які розташовані в кожному із сіл Брусницької територіальної громади. (Рис. 2.3.)

Тож наступним етапом нашого дослідження є вивчення сакральної спадщини територіальної громади.

Історико-культурні ресурси Брусницької територіальної громади

Умовні позначення

- дерев'яні церкви
- православні церкви
- пам'ятки архітектури
- палаци та палацово-паркові комплекси

- пам'ятники та пам'ятні місця
- пам'ятники видатним людям
- пам'ятки археології
- музеї
- народні промисли

В селі Верхні Станівці збудовано в різні історичні епохи дві дерев'яні церкви які мають важливе історико-культурне значення та відповідно значну цінність для розвитку туризму та рекреації.

Найстарішою сакральною спорудою в даному населеному пункті є церква святого Миколая. Дана споруда прикрашає центральну частину села

Рисунок Культурно-історично-спадщина Верхні Станівці. Аона була збудована на початку ХІХ століття та освячена у 1835 році на світо літнього Миколая (22 травня). З того часу жителі села відзначають в цей день як храмове свято – день села. Цього дня в село приїжджає значна кількість родичів, знайомих, друзів односильчан, їх частують та святкують цей день, як день зародження села. Старожили розповідають, що будували дану церкву всією громадою. Необхідно зазначити, що вона була діючою релігійною спорудою навіть під час релігійних переслідувань радянською владою. Однак протягом тривалого часу небуло змоги її відновити. У 1999 році, парафіяни активно здавали гроші на необхідні матеріали, а тако ж активно допомагали фізичною працею приреставрації храму. Чоловіки працювали фізично виконуючи різноманітні будівельно-відновлювальні роботи а жінки, готували гарачі смачні обіди тих хто працював на відновленні церкви. Під час цих робіт було перебудовано верх дзвіниці.

Церква Пресвятої Богородиці збудована на хуторі Гострий Кілок, який є частиною села Верхні Станівці в 1934-40 р. та була освячена на другу Богородицю (21 вересня). Тому місцеві жителі відзначають храм не 22 травня як в центральній частині села а 21 вересня. Не зважаючи на свій порівняно молодий вік, ця релігійна споруда, на відміну від, Свято-Миколаївської церкви, відчула на собі антирелігійну діяльність радянської влади. З приходом радянських окупантів вона була закрита на довгі роки, аж до відновлення

незалежності України. Особливістю та найбільшою атрактивною цінністю даної церкви є те, що вона збудована без використання цвяхів і є прикладом майстерності місцевих ремісників-будівельників, якими завжди славились Верхні Станівці. Однак вагомою перешкодою для її активного використання в рекреаційно-туристичній діяльності є її важка транспортна доступність, адже церква розташована в лісовому масиві і до неї не має прокладених зручних доріг з твердим покриттям.

На високому пагорбі над річкою Брусниця в селі Зеленів можна побачити дерев'яну триверхову Михайлівську церкву. Дана церква належить до гуцульського типу, однак в результаті останньої «реконструкції» безбожно вкрита бляхою. Дана церква споруджена у 1901 році за проектом архітектора Фадея Косаковського майстром Петром Копелчуком.

Ще одна прекрасна церква споруджена в с. Брусниця. У східній частині даного села розташована— дерев'яна церква Успіння Пресвятої Богородиці 1887 року - місцева архітектурна пам'ятка. Проте, наданому етапі вона не може привертати увагу туристів, адже стіни храму повністю вкриті сайдингом.

На території села Нижні Станівці туристам варто оглянути цінну архітектурну пам'ятку загальнодержавного значення – дерев'яну Миколаївську церкву. Вона побудована ще в далекому 1794 році та перебудована у 1808 – 1810 роках.

Церква у Нижніх Станівцях є релігійною спорудою перехідною ланкою від храмів «хатнього» типу поширених в Північній Буковині в XIX столітті до храмів гуцульської школи церковного будівництва. Необхідно зазначити, що Миколаївський храм все ж наближеніший до споруд «хатнього» типу і характеризується традиційними такого типу церковних споруд рисами: високим двохскатним дахом з великим виносом. Такий дах скриває низькі бокові зруби. Вхід до церкви розташований з південної сторони.

Необхідно зазначити, що лише невеликий восьмигранник який завершується шатровим завершенням над навою може характеризувати дану пам'ятку, як перехідну ланку від безкупольних до більш складних купольних храмів. Дах

церкви покритий бляхою, стіни обшиті тисом.

Біля церкви розташована традиційна для буковинської культової архітектури. Вона дерев'яна квадратна в плані, має два яруси каркасна. Вона розташована на південний схід від церкви. Між верхнім та нижнім ярусом розташований зал із дзвонами, окрім того другий ярус має чотирьохскатний дах.

Важливим елементом історико-культурних ресурсів Брусницької територіальної громада є музеї.

Музей садиба Івана Миколайчука. Музей розташований в чарівному селі Чортория і являється садибою-музеєм відомого українського кіно-актора та режисера Івана Миколайчука. Для відвідування музею необхідно біля автобусної зупинки села Чортория звернути з траси праворуч. На трасі є в наявності дорожній знак з відповідним надписом «Музей». За вказаним напрямом рухаємось до нової церкви де повертаємо праворуч на вулицю, яка названа на честь видатного актора, уроженця даного села. Недалеко пройшовши ми побачимо праворуч на невеликому пагорбі традиційну для Буковини українську дерев'яну хатинку з типовим парканом. Ця споруда і є потрібна нам садиба. Те, що туристи відвідують зараз – наукова всього лише реконструкція хати, в якій колись жила родина Миколайчуків.

У 2006 році на подвір'ї біля музею було відтворено криницю та встановлено бюст акторові. Поруч біля хати ростуть дві березки, які ще у 70-ті роки ХХ століття посадив сам Іван Миколайчук разом із братом. Представлені у музеї речі, частково є оригінальними та належали самому актору та його родині. До таких речей зокрема відноситься валізка Івана, з якою кіноактор колись їздив до Чернівців, коліска в якій колись кохали його та братів та сестер, ткацький верстат, а також родинні світлини, народні строї (одяг), мамині вишивки.

Музей рідної природи Карпат. Даний музей розташований в с. Зеленів обабіч автомобільної дороги Чернівці-Вашківці-Вижниця, за мостом при дорозі праворуч. Музей, наразі працює як філія Вижницького національного парку, та

підтримується місцевою жителькою Людмилою Вакарюк. В його експозиції туристи можуть побачити справжнє різноманіття буковинського тваринного світу. Його колекція нараховує понад тисячу експонатів, серед яких – птахи, плазуни, тварини. Туристи можуть подивитися на чучела орла, борсуків, лисиць, кабана. Вони тут представлені у повний розмір. Під час екскурсії туристи та рекреанти пі час відвідування музею дізнаються про географічне положення Буковини, її корисні копалини та цікаві історичні факти про життя птахів і тварин Буковинського краю.

В музеї можна побачити кістки справжнього мамонта, які було знайдено у Зеленеві, а також величезні опудала орлів, які туримають у кігтях різних тварин (зайця). В музеї є також чучела двох кабанів, кількох косуль а також декількох борсуків. Ці тварини є типовими представниками фауни Чернівецької області та Карпат

В одній з кімнат облаштовано експозицію чотирьох пір року а також тварин, яким для кожної пори року доводиться докладати максимум зусиль, для виживання. Важиливою цікавинкою музею є те, що тут окрім тварин та птахів, також можна побачити також гриби, які туристи можуть зустріти у буковинських лісах.

Музей рідної природи працює щоденно. Для того щоб домовитися про екскурсію музеєм, необхідно зателефонувати за номером 8 (236) 4-11-35. Для цього необхідно телефонувати вранці або ж ввечері, що обумовлено ритмом господарського життя в сільській місцевості Буковини. Якщо ж доглядач музей, пані Людмила відсутня у музеї, то її можна покликати за допомогою місцевих мешканців.

Палац Манеску також розташований в с. Чорторія. Його можна віднести до із найцікавиших туристичних об'єктів Чорторії та Брусницької територіальної громади, що знаходиться у західній частині села. Він відноситься до найгарніших та є одним з найстаріших палаців на Буковині. Проте питати жителів села про його розташування марно. Тому краще запитати, де знаходиться психоневрологічний диспансер. В такому випадку

місцеві жителі з радістю покажуть туристам одноповерхову будівлю в межах якої легко помітити триярусною башточку, яка розташована на території вже описаного дендрологічного парку. Це свідчить про низький рівень знання місцевого населення своєї історії та туристичного потенціалу, що також створює перешкоди в розвитку туризму та рекреації.

Точна дата спорудження палацу невідома. В той же час в переліку пам'яток архітектури Чернівецької області він датований XIX століттям. Проте існують джерела в яких вказана дата його спорудження: кінець XVII – або ж початок XVIII століття. Є невизначеність і щодо його назви. Однак у реєстрі пам'яток архітектури Чернівецької області він значиться, як «Палац Манеску».[85]

Ймовірно, що румунський барон Манеску скоріш за все не був першим власником палацу, а вже його придбав чи отримав за службу. Згідно із переказами місцевих жителів раніше власником палацу був польський феодал, однак він зумів програти його в карти. Що б там не відбувалось в минулі історичні епохи, однак до сьогодення ми маємо змогу споглядати унікальну муровану пам'ятку минулих століть – палац виконаний в еkleктичному стилі із поєднанням неоготичних отворів вікон та головного порталу, класичною статуєю над портиком і прекрасною вежею з багатьма декоративними башточками розташованими на бані що притаманне румунському архітектурному стилю.

Біосоціальні ресурси Брусницької територіальної громади, як чинник розвитку туризму. Найвідомішою історичною постаттю Брусницької територіальної громади є *Іван Миколайчук*. Він народився 15 червня 1941 року у селі Чортория, яке вже тоді відносилось до Брусницької сільської ради, а помер 3 серпня 1987 року у Києві. Протягом свого життя він зіграв значну кількість ролей у відомих фільмах. Найпомітнішими серед яких можна вважати: роль Тараса Шевченка в кінофільмі «Сон», 1964 рік, роль Василя у фільмі «Пропала грамота», 1982 рік), ролі Івана в кінофільмі «Тіні забутих предків», 1964 рік та Давида Мотузки в кінофільмі "Бур'ян", (1966 рік). Він

зіграв також роль Петра у відомому кінофільмі «Білий птах з чорною ознакою», 1971 рік. В цьому кінофільмі він виступив також співавтором сценарію. У 1979 році Іван Миколайчук став режесером фільму «Вавилон-XX» який було знято за романом Лебедина. В цьому фільмі він був автор музичного оформлення а також зіграв роль Фабіана. У 1982-му році у співавторстві з В.Коротичем І. Миколайчук зняв кінострічку «Така пізня, така тепла осінь». В його особі українська нація отримала світового рівня, позитивного, невмирущого героя, який зробив значний внесок в пробудженні національного духу українців в часи приниження та переслідувань, яких зазнавали українці за часів радянської влади. Проте звання народного артиста Івану Миколайчуку так і не присвоїли так як тодішня комуністична влада вважала його націоналістом. Державну премію Імені Тарас Шевченка Іван Миколайчук отримав посмертно у 1984 році.[70]

Бальнеологічні ресурси с. Брусниці. Найбільшою принадою для розвитку туризму та рекреації в Брусницькій територіальній громаді є наявність тут значних покладів мінеральних вод, які з другої половини XX століття активно-використовуються в рекреаційно-туристичній діяльності. Унікальність брусницького родовища мінеральних вод обумовлена тим, що тут поєднуються одразу три типи бальнеологічних вод. Тому Брусницька водолікарня має три різновиди бальнеологічних вод за відмінностями у хіміко-фізичних властивостях:

Перший тип це сірководнева мінеральна вода із високою концентрацією сірководню типу „Мацеста”. Цікавим є той факт, що на думку фахівців з бальнеології, буковинська „Мацеста” має суттєві переваги перед оригінальною - кавказькою „Мацестою” (Сочі).

Другим типом мінеральних вод є гідрокарбонатно-хлоридно-натрієва мінеральна вода типу „Єсентуки-4”.

Третій – утворює хлоридно-натрієва мінеральна вода, яка є аналогом „Миргородської” мінеральної води, поклади якої відомі у Полтавській області.

Отже, проведемо детальнішу характеристику сірководневої мінеральної

води типу „Мацеста”. Він містить близько 20-ти хімічних сполук: газів, мікроелементів, солей, які істотно покращують лікувально-рекреаційні властивості даного типу води. Головним компонентом мацестинської мінеральної води є сірководень. Його наявність у воді, обумовлює ряд позитивних реакцій організму шляхом в результаті проникнення вільного сірководню через шкірну покрив а також дихальні шляхи, що позитивно впливає на клітинні й тканинні структури людського організму [30]. Сульфідні (сірководневі) мінеральні води що виявлені в Брусницькому родовищі мінеральних вод, це природні води різної мінералізації та іонного складу, які містять понад 10 мг/л сірководню. В залежності від рівня концентрації сірководню прийнято виділяти: «слабкі сірководневі води (10 - 50 мг/л), середньої концентрації (50 - 100 мг/л), міцні (100 - 250 мг/л) і дуже міцні (понад 250 мг/л)» [29]. Під час купання у сірководневих ваннах сірководень проникає в організм людини через шкіряний покрив а також та слизові оболонки, та через легені при диханні.

Особливістю лікування сірководневими ваннами є те, що вони прекрасно можуть пристосовуватись до кожного конкретного організму. Це зумовлено кількома факторами.

Мінеральна вода типу „Єсентуки-4”. У Брусниці, окрім сірководневих вод, подібних до вод курорту Мацеста, використовується ще один тип мінеральних лікувально-питних вод – гідрокарбонатно-хлоридно-натрієві мінеральні води. Мінеральна вода „Буковинська” за своїм фізико-хімічним складом схожа до вод „Єсентуки №4”. Для неї характерним є як гідрокарбонатно-хлоридно-натрієва (типу „Єсентуки №4”), такі маломінералізована, слаболужна, мінеральна питна лікувально-столова вода. Однак від „Єсентуків №4” брусницький тип гідрокарбонатних мінеральних вод відрізняється наявністю в їх складі йоду та кремнієвої кислоти. Відомо, що кремнієва кислота затримує кальцій в кістках, а також регенерує з’єднувальні тканини, що сприяє прискоренню загоєння ран, пролежнів, укусів тощо, значно покращує стан шкіри, волосся, нігтів і зубів. Таким чином сприяє відновленню

організму людей після хвороб або ж травм

Вода типу Єсунктики – 4 із свердловини № 33 характеризується мінералізацією 3,6 г/л, лужність - 8,0, температуру 15 °С. За іонним складом у її складі виявлено (в еквівалент-процентах): аніонів гідрокарбонату – 36, сульфату – 1, хлору – 65; катіонів кальцію і магнію – 2, натрію – 98.

Свердловина № 514 постачає воду із яка характеризується лужністю – 8,3, мінералізацією 2,4 г/л, температурою 12-13 °С. Іонний склад води такий (в еквівалент-процентах): «сульфату – 1, аніонів гідрокарбонату – 53, хлору – 46, катіонів кальцію і магнію – 2, натрію – 98» [10].

Мінеральна вода „Буковинська” це прозора, безбарвна, слабо-солоня на смак, з слабким сірководневим запахом. Її видобувають із глибини 268 м на свердловині №33Брусницького родовища мінеральних вод. Для того, щоб зберегти лікувальні властивості, та запобігти втраті корисних властивостей, мінеральну воду яку добувають із свердловини розливають в скляні пляшки там, неподалік від родовища. Вода протікає по трубах із нержавіючої сталі, після чого потрапляє у приймальні ємності (баки-відстійники), які розташовані на території цеху розливу води на відстані всього у 120 м від свердловини. Тут домішки, які є у воді випадають в осад, а далі мінеральна вода проходить 3-х ступеневу очистку. І тільки після цього вона надходить на лінію для розливу, де відбувається наповнення пляшок, а також остаточне фасування та передача продукції на склад.

Хлоридно-натрієва мінеральна вода типу „Миргородська”. Лікувально-рекреаційне значення миргородської мінеральної води визначається тим, що вона містить безліч мікроелементів. Вона є прозорою, солонуватою на смак, без жодних запахів. У хімічному складі такої води знаходяться: Залізо, Фтор, Бром, Йод, Калій, Кальцій Натрій, Магній, Сульфат, Гідрокарбонат, , гідрофосфат, Кремнієва і Метаборна кислоти. Окрім того вона вміщує значну кількість органічних речовин та сполук: карбонові кислоти, вуглеводи типу мальтози і сахарози, аміносполуки типу цистеїну.

Найбільшу лікувальну цінність даний тип мінеральних вод має при

лікуванні шлунка чому треба завдячувати гідрокарбонатним іонам, завдяки яким макро- і мікроелементи, що є складовою в миргородській воді краще засвоюються організмом, значно посилюючи оздоровчий ефект.

Лікувальний ефект іонів групи хлору при захворюваннях у пацієнтів органів травлення зумовлений тим, що іони хлору є первинним матеріалом для формування хлористоводневої кислоти що є складовою шлункового соку, разом вони стимулюють секреторну і моторну функції людського шлунка, сприяють жовчовиділенню, покращують панкреатичну секрецію, а також видільну функцію нирок. Вода типу „Миргородська” призначається при гастритах зі зниженою секреторною функцією шлунка людини, ентероколіті та коліті, холециститі або ж цукровому діабеті, панкреатиті. [10].

2.4. Туристична інфраструктура та її роль у розвитку туризму і рекреації в Брусницькій територіальній громаді.

Основним рекреаційно-туристичним об'єктом Брусницької територіальної громади наразі є Брусницький бальнеологічний санаторій. План схема яко відображенна на рисунку 2.4.

Рис. 2.4. План-схема Брусницького бальнеологічного санаторію.

Брусницький бальнеологічний санаторій характеризується наявністю великого рекреаційно-ресурсного потенціалу та сприятливими умовами для розвитку різноманітних видів рекреаційної діяльності. Однак необхідно зазначити, що рівень використання навних тут рекреаційних ресурсів є незначним, що відповідно відображається відповідно іна кількості рекреантів протягом року є невисокою.

Відповідно до отриманих відображених в таблиці 2.2 спостерігається тенденція до того, що кількість оздоровлених рекреантів постійно змінювалися, частіше в гіршу (меншу) сторону. Головною причиною такої динаміки була та що внаслідок російської агресії в Україні тривала економічна криза. Значний вплив на розвиток санаторію мала також реорганізації та зміною форми господарювання Брусницького санаторію, яка супроводжувалась конфліктами та невизначеністю. Зазначені чинники є головними в розвитку рекреаційної діяльності цього закладу.

Таблиця 3.5

Основні показники по кількості хворих у Брусницькому санаторію

Основні показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Загальна чисельність хворих	2 769	2 532	2 741	2 380	2 593	562	1 121	923	878	492
За бюджетні кошти.	1 876	1 747	1 832	1 518	1 765	—	—	—	—	—
За спеціальні кошти.	1 193	1 285	850	976	934	562	1 321	925	887	695
Відносна до попереднього року кількість хворих у відсотках (%)	100	94,2	96,8	93,8	109,6	25,6	153,2	87,4	95,1	64,5
За бюджетні кошти	100	91,7	112,2	84,7	117,9	—	—	—	—	—
За спеціальні кошти	100	99,5	76,4	112	98	70,3	152	87,4	95,1	65,5

Негативні наслідки соціально-економічних та геополітичних кризових явищ в Україні істотно позначились ні на кількості хворих, які лікувались в санаторію. Так, за період 2010 по 2013 роки кількість хворих та рекреантів постійно і з високими темпами скорочувалась. Так у 2013 році було оздоровлено 2 480 осіб, що становить 86 % від загальної кількості рекреантів, які були зареєстровані 2010 році. У 2014 році спостерігалось незначне покращення ситуації. Це підтверджується зростанням кількості осіб, які пролікувались на 9 %, внаслідок цього покращилось економічне становище та фінансування санаторію. Проте 2015 рік став переломним для цієї установи.

Згідно із ініціативою Головного управління охорони здоров'я Чернівецької області у 2016 році „Брусницька лікарня відновного лікування” змінила свій статус на комунальне підприємство комунальної власності. Метою такої реорганізації було зберегти у власності громади Чернівецької області майно комунального медичного рекреаційного підприємства, що мало

працювати на нових економічних засадах. Намічені організаційні заходи мали дати змогу впроваджувати новітні медичні технології, сприяти зменшенню переходу хронічних форм хвороб в інвалідизуючі, а також надавати можливість більш широкого залучення позабюджетних та інвестиційних коштів для покращення матеріально-технічної бази санаторію та подальшого його розвитку. Згідно із прийнятим рішенням діяльність санаторію повинна контролювати наглядова рада, до складу якої повинні входити представники профспілок, науковці, депутати обласної ради, представники рад ветеранів тощо.

Незважаючи на бажання покращити умови надання рекреаційно-туристичних послуг такі організаційні дії на зміну форми власності Брусницького санаторію мали в короткотривалій перспективі й негативні наслідки. Це, насамперед, виявилось на істотному скороченні надходжень бюджетних грошей для безоплатного лікування хворих малозабезпечених людей. А це у свою чергу призвело до неможливості пільгового лікування для соціально-незахищених громадян та пільгових категорій населення. В результаті таких дій, значна чисельність рекреантів та пацієнтів не мали змоги отримувати відповідні рекреаційні послуги у Брусницькій водолікарні.

2.5. Сучасний стан розвитку туризму і рекреації в Брусницькій територіальній громаді.

Перспективні туристичні маршрути та відпочинок в Брусницькій територіальній громаді. Істотне збільшення рівня використання рекреаційно-туристичних ресурсів Брусницької територіальної громади можливе при умові розробки та використанні нових рекреаційно-туристичних послуг, які можуть істотно залучити наявний на території громади рекреаційно-туристичний потенціал до використання в економічній діяльності. Одним із таких напрямків є розробка нових видів рекреаційно-туристичних послуг. Тож ми пропонуємо нові види рекреаційно-туристичних послуг

1. „В Станівці по гриби”. Одним із найвідоміших та найпоширеніших різновидів відпочинку рекреантів на природі є збір дарів лісу – грибів та ягід. Гриби вважаються одним із найдавніших та найкорисніших природних багатств лісу які інтенсивно використовуються людиною . Гриби доцільно збирати зранку, це означає що рекреантам необхідно приїздити до місця майбутнього відпочинку заздалегіть. Збір даного виду рекреаційних ресурсів лісу не тільки вигідна економічна діяльність але і передбачає активний відпочинок на природі. Однією із територій в межах якої на території Буковини є значні площі лісових ресурсів є територія Брусницької територіальної громади, зокрема це територія сіл є Верхні та Нижні Станівці.

В межах лісових масивів зазначених населених пунктів можна зустріти практично всі різновиди їстівних грибів які проростають в Україні: білий, підосиновик, сирійжка, підберезовик, маслюк і звичайно особливо багато опеньок, які доцільно збирати в осінній період. Якщо рекреанти, які прибувають до громади, в недостатній мірі володіють навиками тихого полювання, збору грибів, а особливо нерозбираються в їх видах та придатності до споживання в їжу для походу разом з ними в ліс варто взяти когось із місцевих жителів, значна часимна яких знає найкращі місця для збору грибів та зможе навчити відповідних навиків і рекреантів.

Тривалість такої подорожі „В Станівці по гриби” може становити 2-3 дні. Найкращим періодом для збору грибів є: з кінця травня-до початок липня, а також від кінця серпня-до початку вересня. Найкраще приїжджати для збору більшості грибів, після завершення рясних дощів. Збирати опеньки можна приїздити наприкінці вересня і до перших приморозків (середина листопада, іноді кінець цього ж місяця). За два три дні навіть недосвідчений турист може зібрати до 5-10 кг., різних грибів придатних для харчування. Відомі випадки коли місцеві грибники натрапляли на білі гриби вага яких становила 1,5-2,0 кг. Опеньок за цей же час можна назбирати при вдалому врожаї і 20-30 кг.

Загальна схема відпочинку передбачає: 1 день. Приїзд з місця проживання рекреантів до Станівців. З Чернівців можна добратися, як

власним автомобільним транспортном та і автобусами, які виконують приміські пасажирські перевезення за маршрутами Чернівці – Верхні Станівці, Чернівці-Виноград, і та Чернівці Брусенки. Всі вище зазначені автобуси відправляються від автостанції №3, що розташована на північній окраїні. Чернівці, на вулиці Галицький Шлях. Частота відправлення маршрутних автобусів із автостанції №3 міста Чернівці за вищевказаними маршрутами становить в межах 1-2 години. Час перебування рекрантів в дорозі від чернівців до місця дистинації становить 1-1,5 години.

По приїзді у вище зазначені в села туристи можуть зупинитись на ночівлю в одній із зелених садиб (Садиба Каленчук Ю.С. або ж Москалюка С. Д.), або ж за домовленістю в когось із інших місцевих жителів. Нажаль на сьогоднішній день на території громади в межах сіл Верхні та Нижні Станівці офіційно зареєстровано тільки дві зазначених садиби, однак при умові активного розвитку рекреаційно-туристичних послуг їх чисельність істотно зрости. Окрмі власне збору грибів туристи в перший день мають змогу збагатитись і духовно. Цьому сприяє наявність тут давніх ХІХ століття церковів а також монастиря.

Похід по гриби рекомендується робити наступного ранку. Крім збору грибів в лісі с. Верхні Станівці можна провідати церкву Пресвятої Богородиці, яка розташована посеред лісу в с. Верхні Станівці, однак від неї недалеко і до лісових масивів села Нижні Станівці. Після обіду туристи мають змогу виїхати додому або ж залишитись на ночівлю та зранку сходити по гриби вдруге за іншим маршрутом. Взагалі для послуг рекреантів може бути прокладено понад 10 таких маршрутів, під час таких подорожей відкриваються чудові краєвиди на мальовничі Українські Карпати, а також Покуття, та інші частини Буковини. Протяжність грибних маршрутів може коливатись від 2,5 до 10 км.

2. Сплав р. Прут від с. Чортория. По території Брусницької територіальної громади протікає головна водна артерія Буковини р. Прут. Дану річку можна використовувати для проведення активного відпочинку біля одним з різновидів якого є сплав. Тому варто запропонувати потенційним рекреантам

розробити а в майбутньому активно використовувати річку Черемош та Прут для організації надання вище запропонованих рекреаційно-туристичних послуг.

Загальна схема реалізації такого туристичного маршруту. *Перший день:* Приїзд в село Брусниця, обід в місцевому ресторані „Оскар”. Після обіду можна продовжити подорож до місця початку сплаву в селі Чортория. Даний населений пункт багатий на різноманітні рекреаційно-туристичні ресурси. Тут можна запропонувати відвідати музей І.Миколайчука, оглянути дерев'яну церкву „Різдва Пресвятої Богородиці”. Провести пішохідну екскурсію до місцевого дендропарку та „Палацу Манеску”. Після цього можна буде перейти до надання основного виду рекреаційно-туристичних послуг здійсненню сплаву по річці Прут до с. Зеленів (близько 5 км). За час привалу для збільшення атрактивних вражень та урізноманітнення відпочинку від подорожі можна запропонувати туристам відвідати місцевий музей „Природи рідного краю” а також оглянути відому пам'ятку архітектури - церкву в с.Зеленів, яка розміщена приблизно на відстані 0,5 км., від музею по автомобільній дорозі м. Чернівці-Вашківці-Вижиця. Після цього варто продовжити сплав до с. Дубівці (близько 8 км).

3. Рибний тур до Брусницької територіальної громади. На території брусницької територіальної громади в селах Виноград, Чортория та Брусенки є значні площі ставків в яких місцеві підприємці розводять практично всі види прісноводних ставкових риб. Наразі такі ставки використовуються переважно для промислового розведення риби і і дуже зрідка для використовуються для туристсько-рекреаційних цілей. Значний рибний потенціал на теренах громади має також річка Прут.

Загальний план подорожі: Тривалість такої подорожі пропонується у 2-3 дні. *День перший.* Приїзд в обраний населений пункт. Обід, облаштування місця відпочинку, що передбачає встановлення намету, підготовка кострища і т.д. (нажаль облаштованих місць дуже мало). Після чого можна розпочати вечірню рибалку, після якої передбачається вечеря та нічний відпочинок на природі. *День другий* - ранкова рибалка, яка закінчиться сніданком. При бажанні

туристи можуть ознайомитись із розміщеними в селах культурно-історичними рекреаційно-туристичними ресурсами. Пообідати рекреанти можуть в одному із місцевих закладів харчування. Після цього продовжуємо вечірню рибалку. Вечеряємо та відпочиваємо насолоджуючись місцевою природою. Наступного дня ранкова рибалка, сніданок та віді'зд.

Висновки до 2 розділу. Отже Брусницька територіальна громада володіє значним рекреаційно-туристичним потенціалом та має всі можливості для того щоб рекреація та туризм стали основою її економічної діяльності в перспективі.

Основним різновидом рекреаційно-туристичних ресурсів покликаних сприяти розвитку потужного рекреаційно-туристичного комплексу є Брусницьке родовище мінеральних вод. До найбільш поширених рекреаційно-туристичних ресурсів на території громади можна віднести історико-культурні ресурси. Цому сприяє те, що на території громади збереглась значна кількість історико-культурних об'єктів які відображають багату на історичні події історію даного краю. Окрім того вона доповнюється вагомим етнокультурним потенціалом місцевого населення, що проживало тут протягом усіх історичних епох та змогло зберегти місцеві етно-культурні традиції.

Серед природних багатств Брусницької територіальної громади варто зазначити значну кількість водних та лісових ресурсів. Наявні рекреаційно-туристичні ресурси громади зосереджені вкрай нерівномірно.

Сучасний стан використання наявних рекреаційно-туристичних ресурсів на території Брусницької територіальної громади, можна охарактеризувати як недостатній. Однак розвиток Брусницького бальнеологічного санаторію, а також сприяння підприємницькій ініціативі можуть істот сприяти розвитку рекреаційно-туристичного використання наявних тут ресурсів.

Розділ 3. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЇ ТА ТУРИЗМУ В БРУСНИЦЬКІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ.

3.1. SWOT-аналіз розвитку туризму і рекреації в Брусницькій територіальній громаді.

Високий рівень забезпеченості Брусницької територіальної громади різноманітними рекреаційно-туристичними ресурсами а також наявність тут значних та унікальних бальнеологічних ресурсів в сукупності із наявною туристичною інфраструктурою створюють сприятливі передумови для розвитку та формування тут потужного рекреаційно-туристичного комплексу, який має стати складовою частиною санаторно-курортного господарства Чернівецької області. До даної категорії відноситься уся сукупність спеціалізованих закладів, а також допоміжних та обслуговуючих підприємств, включаючи управлінські структури, а також рекреантів, наукові та освітні установи й організації, їх економічна діяльність взаємозв'язки та взаємодія зі створення туристичного продукту, ресурсна база підприємств, суміжні галузі та виробництва [56]. Усі підприємства що утворюють санаторно-курортну галузь повинні утворювати єдину систему – головна мета діяльності якої - оптимізація використання наявних рекреаційно-туристичних ресурсів та сприяння наданню якісних санаторно-курортних послуг. На думку Н.В. Фоменка: « в Україні санаторно-курортної сфери як системи на сучасному етапі не існує ...» [73]

Процес реалізації санаторно-курортних послуг можливий тільки в результаті відповідної санаторно-курортної діяльності. До головних ознак та рисам такої діяльності відносяться: 1) підвищена увага до ресурсного забезпечення та якості природних ландшафтів; 2) обмеженість щодо вибору місця та часу надання санаторно-рекреаційних послуг; 3) значна тривалість надання відповідних санаторно-курортних послуг; 4) домінування у формуванні та споживанні туристичного продукту лікувально-оздоровчих послуг; 5)

санаторно-курортні послуги, вимагають індивідуалізації в обслуговування; 6) знижена залежність від особливостей сезонних коливань попиту; 7) висока вартість надаваних послуг; 8) необхідність специфічного оснащення та відповідно-підготовленого персоналу [58]

SWOT-аналіз — являє собою процес виявлення зв'язків між найхарактернішими для рекреаційно-туристичної сфери Брусницької територіальної громади можливостей, загроз, виявлення сильних сторін (переваг), та слабкостей які в сумі істотно впливають на формування та розвитку рекреаційно-туристичного комплексу. Результати такого аналізу як правило, о в подальшому можуть бути використані для розробки, формулювання та вибору стратегій розвитку рекреаційно-туристичного комплексу в Брусницькій територіальній громаді.

Економічна криза, російська агресія та надмірний вплив суспільства на природне середовище, та інші соціальні негаразди, як в Україні так і в інших регіонах світу призводить до стрімких темпів зростання захворюваності і знизилась показники темпи природнього приросту населення. Тому наразі особливої гостроти набувають проблеми лікування, та оздоровлення населення що в свою чергу сприяє зростанню попиту на відповідні рекреаційно-туристичні послуги. Наявність на території Брусниці унікальних мінеральних вод, аналогів яким немає в жодній країні Європи, а також сприятливих ландшафтно-кліматичних умов Брусницька територіальна громада має можливість отримати доступ на міжнародний ринок санаторно-рекреаційних послуг.

Чернівецька область володіє значним рекреаційно-туристичним потенціалом щодо розвитку санаторно-курортного господарства, особливо в це стосується розвитку іноземного туризму. Однак на сьогоднішній день кількість іноземних туристів в регіоні є незначною, а тому вимагає нових всебічних наукових досліджень, які б дозволили перетворити Буковину на один із найпривабливіших для іноземців туристично-рекреаційних регіонів України. [28,29],

За період з 2005-2018 року Чернівецьку область зметою туризму відвідало

40761 іноземних громадян. Таким чином, пересічно за рік тут перебуває 4529 іноземних туристів. Протягом 2005-2009 років кількість іноземних туристів перевищувала за пересічні значення, а із 2010 по 2013 роки їх чисельність різко зменшилась і була нижчою за пересічні показники на 447 турист в 2010 році, а в 2013 році на 4068 туристи. Наменша чисельність туристів в регіоні була зафіксована у 2014 та 2015 роках. Це було спричинено агресією росії проти України та як наслідком відмовою іноземців відвдіувати нашу країну у зв'язку із істотним зростанням на їх думку загроз [29]. Для Чернівецької області характерні відносно високі показники зростання чисельності туристів з порівняно невеликої кількості країн. Загалом із загальної чисельності туристів на першу десятку країн громадяни яких відвідали регіон кожен рік припадає не менше 2/3 від всіх іноземних туристів. [28]. Тому важливим напрямком розвитку туризму та рекреації в Брусницькій територіальній громаді повинно стати розширення географії іноземних туристичних прибуттів. Для організаторів подорожей дуже важливо знати, що спонукає людей вирушати у подорож, якими є їхні мотиви. Нині люди подорожують у межах своєї країни чи за кордоном із багатьох причин, проте чи не найпоширенішою з них є туризм. [53]. Зважаючи на вище зазначене, аналіз та оцінка рекреаційного потенціалу розвитку рекреаційно-туристчного господарства Брусницької територіальної громади є важливим.

Щоб визначити потенціал рекреації та туризму в Брусницькій рекреаційно-територіальній громаді пропонується провести SWOT-аналіз наявного рекреаційно-туристчного потенціалу з метою визначення пріоритетних напрямів його розвитку, стратегії діяльності. Акцент необхідно робити на найважливішому рекреаційно-туристчному ресурсі громади – Брусницькому родовищі мінеральних вод.

Найважливішим для рекреаційно-туристчного розвитку лікувально-оздоровчого туризму в громаді є Брусницьке родовище мінеральних вод яке заслуговує найвищих оцінок за найвищими рекреаційно-балнеологічними категоріями. Як вже зазначалось тут відкрито три групи різних за хімічним

складом та лікувальними властивостями мінеральних вод.

В Брусницької територіальній громаді зосереджений значний та унікальний потенціал різноманітних рекреаційно-туристичних ресурсів, який наразі використовується недостатньо. Наразі використання мінеральних вод, які мають унікальний хімічний склад їх лікувальна ефективність становить 94,8 відсотка. Це є одним із найвищих коефіцієнтів ефективності використання багнеологічних ресурсів у Україні.

Дослідження різних аспектів розвитку Брусницького рекреаційно-туристичного комплексу, що склалася навколо санаторію, неможливе без використання класичних методик та методологічного інструментарію. З метою виявити сильні та слабкі сторони, а також ринкові загрози та можливості розвитку рекреації і туризму на території громади пропонується здійснити SWOT-аналіз. В ході SWOT-аналізу здійснюється аналіз рекреаційно-туристичного потенціалу досліджуваної територіальної громади з метою виявити: сильні та слабкі сторони розвитку рекреаційно-туристичного комплексу, аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища.

Для територіальної громади як сильні так і слабкі сторони, як загрози так і можливості характеризують такі ознаки які відображені в таблиці 4.1. .

Для оцінки фактору внутрішнього середовища територіальної громади використовується 3-х бальна систему оцінювання. Даний підхід передбачає , що 3 бали означають про сильну сторону відповідного критерію, а 1 бал слабку.

В результаті аналізу внутрішнього середовища та складений перелік слабких та сильних сторін розвитку рекреаційно-туристичного комплексу Брусницької територіальної громади, необхідно також встановити лінії зв'язків, з цією метою було розроблено матрицю SWOT (рис. 4.1.).

Таблиця 4.1

**Перспективні напрямки діяльності рекреаційно-туристичного
комплексу Брусницької територіальної громади**

Показники	Бали		
	1	2	3
1. Якість обслуговування	1		
2. Якість медичного обслуговування		2	
3. Вікова структура персоналу санаторію			3
4. Кваліфікаційні властивості наявного персоналу			3
5. Витрати на створення продукту		2	
6. Рекреаційно-туристичні ресурси			3
7. Атрактивність ландшафтно-кліматичних умов			3
8. Вартість послуг			3
9. Маркетингова діяльність		2	
10. Асортимент послуг		2	
11. Фінансовий стан санаторію	1		
12. Рівень матеріально-технічної бази			3
13. Рівень мотивації кадрів		2	
14. Культура обслуговування та імідж		2	
15. Рівень розвитку наявної туристичної інфраструктури	1		
16. Якість шляхів сполучення	1		

Ліва частина матриці-SWOT характеризує виявлені сильні та слабкі сторони Брусницької територіальної громади а також визначає оцінку їхньої значимості в розвитку рекреації та туризму, а у верхній частині матриці – відображено можливості та загрози з відповідною оцінкою.

На базі запропонованої матриці-SWOT в кожному полі матриці аналізуються усі парні комбінації сильних, слабких сторін розвитку туризму та рекреації, а також можливості та загрози в зовнішньому його розвитку у середовищі, де потрібно орієнтуватися на оцінку різних чинників. Такий підхід дозволяє формувати перелік як слабких так і сильних сторін розвитку туризму та рекреації в межах громади, а також виявляти загрози та можливості подальшого розвитку рекреаційно-туристичного комплексу території.

На основі запропонованої матриці розроблено підсумкову матриця яка надає можливості виявити всі можливі комбінації як сильних сторін та можливостей розвитку рекреаційно-туристичного комплексу Брусницької територіальної громади так і визначити найслабші сторони та загрози такому розвитку. Це необхідно для своєчасного реагування на загрози та перешкоди в розвитку даної галузі економіки Тому при визначенні перспективних напрямків для розвитку рекреаційно-туристичного комплексу громади в цьому полі необхідно дивитися на максимальні показники (оцінки) можливостей та відповідні слабких сторін підприємств.

Визначаємо взаємозв'язки між окремими напрямками та чинниками розвитку санаторію за допомогою SWOT-аналізу (табл.4.2.).

		Можливості: - розвиток економіки регіону (O1); - вихід на нові ринки (сегменти) (O2); - збільшення асортименту медичних та лікувально-рекреаційних, рекреаційних, туристичних послуг (O3); - запровадження технологій обслуговування рекреанів (O4); - можливості створення нових робочих місць (O5);	2 3 3 3 2	Загрози: - економічна нестабільність в Україні (T1); - російська агресія (T2) - вірогідність бездіяльності соціальних фондів та організацій (T3); - уповільнення зростання доходів населення (T4); - період спаду економічного циклу - зміни в пріоритетних потребах споживачів (T6);	2 1 1 1 1 2
Сильні сторони: - якість обслуговування (S1); - рівень лікувально-рекреаційного обслуговування (S2); - вікова структура персоналу (S3); - кваліфікація персоналу (S4); - низькі витрати (S5); - якісні рекреаційні ресурси (S6); - атрактивні ландшафтно-кліматичні умови та ресурси (S7); - низькі ціни на турпродукт (S8);	1 2 3 3 2 3 3	Поле СіМ (сили і можливості)		Поле СіЗ (сили і загрози)	
Слабкі сторони:		Поле		Поле	

- погана маркетингова діяльність (W1);	2	СЛіМ (слабкі сторони і можливості)	СЛіЗ (слабкі сторони і загрози)
- незначний асортимент послуг (W2);	2		
- незадовільний фінансовий стан підприємства (W3);	3		
- незадовільний стан матеріально-технічної бази (W4);	3		
- низький рівень мотивованості кадрів (W5);	3		
- низька організаційна культура та імідж санаторію (W6);	2		
- незадовільний рівень розвитку туристичної інфраструктури (W7);	3		
- незадовільний стан доріг (W8);	3		

Рис.4.1. Матриця-SWOT використання рекреаційно-туристичних ресурсів Брусницької територіальної громади.

Поле СіМ (визначає сили і можливості розвитку рекреації та туризму). Воно допускає заходи, що передабачають використання сильних сторін розвитку рекреаційно-туристичного комплексу в межах Брусницької територіальної громади. Для реалізації можливостей, які можуть з'явитися у зовнішньому середовищі необхідно враховувати наступні комбінації матриці є S3O2, S3O3, S3O4, S4O2, S4O3, S4O4, S6O2, S6O3, S6O4, S7O2, S7O3, S7O4, S8O2, S8O3, S8O4. Вони вказують на можливості завдяки яким можна розвивати рекреацію та туризм в громаді: кваліфіковані кадри, унікальний природо-рекреаційних потенціал, відносно невисокі ціни на якісні рекреаційно-туристичні послуги, враховується потенційна можливість входження у нові ринки (сегменти), а також розширення асортименту лікувальних, медичних та лікувально-оздоровчих послуг звертається увага на впровадження новітніх послуг для обслуговування клієнтів.

Поле СіЗ відображає сили і загрози, які відповідно створюють переваги та перешкоди щодо розвитку рекреації та туризму в межах Брусницької територіальної громади. Вони допускають розробку заходів, які використовують сильні сторони рекреаційно-туристичного потенціалу громади для нейтралізації загроз, які можуть виникнути у зовнішньому середовищі. Найбільше ситуацію щодо розвитку рекреації та туризму на території громади

ускладнюють ринкові загрози. Зокрема актуальними в наш час є економічна й політична нестабільність в Україні викликані перш за все російською агресією (T1), а також зміни в пріоритетних потребах споживачів санаторно-курортних послуг (T5),.

Таблиця 4.2.

**Підсумковий вигляд матриці SWOT-аналізу перспектив
використання рекреаційно-туристичних ресурсів Брусницької
територіальної громади**

Сильні сторони	Можливості					Загрози				
	O1	O2	O3	O4	O5	T1	T2	T3	T4	T5
S1	1/3	1/2	1/3	1/3	1/1	1/2	1/2	1/1	1/3	1/1
S2	2/3	2/2	2/2	2/3	2/1	2/2	2/2	2/1	2/2	2/3
S3	3/2	3/3	3/2	3/3	3/1	3/2	3/1	3/1	3/1	3/1
S4	3/2	3/2	3/3	3/2	3/2	3/2	3/2	3/1	3/2	3/1
S5	2/3	2/3	2/1	2/3	2/2	2/1	2/2	2/1	2/2	2/3
S6	3/1	3/3	3/2	3/3	3/2	3/2	3/1	3/1	3/1	3/2
S7	3/2	3/3	3/3	3/3	3/2	3/2	3/1	3/1	3/1	3/2
S8	3/2	3/3	3/3	3/3	3/2	3/2	3/1	3/1	3/1	3/2
Слабкі сторони										
W1	2/1	2/3	2/2	2/3	2/3	2/2	2/2	2/1	2/3	2/2
W2	2/2	2/1	2/3	2/2	2/2	2/2	2/2	2/1	2/3	2/2
W3	3/2	3/2	3/3	3/1	3/2	3/2	3/1	3/2	3/1	3/2
W4	3/2	3/1	3/3	3/3	3/3	3/1	3/1	3/1	3/2	3/2
W5	3/2	3/3	3/3	3/3	3/2	3/2	3/1	3/1	3/1	3/2
W6	2/1	2/3	2/2	2/3	2/1	2/2	2/2	2/1	2/3	2/2
W7	3/1	3/2	3/3	3/2	3/2	3/2	3/3	3/2	3/1	3/2
W8	3/1	3/2	3/3	3/2	3/2	3/2	3/2	3/1	3/3	3/2

Сильними сторони розвитку рекреації та туризму в Брусниці слід вважати, кваліфікаційний склад персоналу (S4), віковий склад персоналу (S3), значні та різноманітні рекреаційні ресурси (S6), сприятливі ландшафтно-кліматичні умови територіії громади (S7), порівняно невисокі ціни на рекреаційно-туристичні послуги (S8). Подальше посилення цих сторін посприє розвитку рекреаційно-туристичного комплексу в межах брусницької територіальної громади.

На жаль існують у досліджуваній громаді і слабкі сторони, які є серйозною перепорою для розвитку рекреаційно-туристичної діяльності. До найвпливовіших серед них є : фінансовий стан Брусницького санаторію (W3), стан його матеріально-технічної бази (W4), рівень мотивованості кадрів (W5), рівень туристичної інфраструктури (W7). Вирішення даних проблем лежить в

залученні приватних інвестицій та прискореному впровадженню нових технологій та рівня надання рекреаційно-туристичних послуг.

Для визначення перспективних напрямків розвитку туризму і рекреації в межах Брусницької територіальної громади, необхідно зосередитись в полі матриці на максимальні значення можливостей зовнішнього середовища та оцінки мінімальних показників слабких сторін громади, щодо розвитку рекреації та туризму. Основними можливостями ефективного розвитку лікувально-оздоровчого туризму в громаді є входження рекреаційно-туристичних підприємств, перш за все Брусницького бальнеологічного санаторію та нові ринки (сегменти) збуту туристично-рекреаційних послуг(O2), збільшення різновидів та асортименту медичних, лікувально-рекреаційних послуг та інших видів рекреаційно-туристичних послуг в тому числі і екскурсійних послуг як до об'єктів територіальної громади так і до м.Чернівці та інших територіальних громад Вишньового району(O3), впровадження якісних новітніх послуг із обслуговування рекреантів на основі використання передових технологій(O4).

Поле СЛІЗ визначає слабкі сторони розвитку рекреаційно-туристичного комплексу Брусницької територіальної громади та загроз які при цьому виникають. Дане поле допускає надання пропозицій, які повинні б мінімізувати вплив слабких сторін та загроз, що виникають у зовнішньому середовищі. Тому для виявлення альтернативних напрямків розвитку рекреаційно-туристичного комплексу громади потрібно орієнтуватися на максимальні оцінки, як слабких сторін громади, так і загроз які виникають в зовнішньому середовищі. Комбінація стану фінансового забезпечення, наявної матеріально-технічної бази, рівня розвитку туристичної інфраструктури та якості автомобільних доріг в є вагомими перешкодами для стабільності розвитку рекреаційно-туристичного комплексу громади та та якісного забезпечення потреб споживачів. Вирішення зазначених проблем істотно допоможе прискорити розвиток рекреації та туризму в Брусницькій громаді в майбутньому.

3.2. Актуальні проблеми розвитку туризму і рекреації в Брусницькій територіальній громаді.

Останнім часом оператори туристичного бізнесу відзначають, що після введення торішньою осінню безвізового режиму для українських громадян Болгарією, туристичні потоки в значному ступені переорієнтувалися на Карпати. Це спричинено наступними чинниками: по-перше для більшості реркеантів Карпати стали більш доступні у фінансовому відношенні, по-друге вони значно ближче за іноземні курорти, по-третє і здравниці які попередньою в попередні періоди затишшя на туристичному ринку провели інтенсивні ремонти і реконструкції тепер можуть і в Україні запропонувати умови, хоча б якось співставлені із зарубіжним сервісом.

Необхідно зазначити, що розвиток рекреаційно-туристичної сфери у Брусницькій територіальній громаді ще має значний потенціал а його розвиток істотно обмежують проблеми які мають місце в його розвитку. До найвагоміших проблем варто віднести :

- низьку якість автомобільних доріг, а отже і ускладнення у залученні інвесторів у розвиток туризму та рекреації. Це є вагомим чинником обмеження транспортної доступності громади для туристів а також значної кількості наявних тут реркеаційно-туристичних ресурсів;

- важливою проблемою для громади є недостатній рівень забезпеченості автомобільних доріг туристично-реркеаційною, сервісною та інформаційною інфраструктурою. Ця проблема прш за все розкривається у відсутності рекламних щитів, єдиної системи позначення автомобільних шляхів які сполучають заклади туризму, в особливо в системі сільського зеленого туризму;

- важливою перепорою також слугує недостатність методичної, фінансової, правової, організаційної, інформаційної соціальної підтримки суб'єктів реркеаційно-туристичної діяльності з боку органів державної влади як на місцевому так і зазгальнодержавному та регіональному рівнях;

- значною перешкодою в розвитку рекреації та туризму в громаді є недостатній рівень якості а також асортименту туристичних послуг, відпрацювання та позначення туристичних маршрутів (брак та відсутність обладнаних місць перепочинку, притулків, відсутність єдиної системи знакування) ;

- недостатня база даних щодо туристично-рекреаційних об'єктів відсутність туристичних карт в межах громади, а також рекламної продукції, інформаційної підтримки розвитку рекреації та туризму в Брусницькій територіальній громаді.

Проблемою, на даний час, залишається координація роботи з організації туризму та рекреації в громаді, оскільки в структурі організації влади в громаді відсутні посадові особи, що відповідають і системно займаються проблемами розвитку рекреаційно-туристичного комплексу.

Тому Програмою розвитку туризму на 2021-2024 роки передбачається здійснити комплекс заходів щодо управління розвитку туризму, створення умов для інвестиційних проектів та зміцнення матеріально-технічної бази, нарощування обсягів та розширення асортименту надання туристичних послуг, підвищення ефективності використання рекреаційних ресурсів, розвитку сільського зеленого туризму.

3.3. Перспективи розвитку туризму і рекреації в Брусницькій територіальній громаді.

Зважаючи на великий рекреаційно-туристичний потенціал Брусницької територіальної громади а також результати проведеного дослідження ми можемо констатувати, що рекреаційно-туристичний комплекс на території громади має значний потенціал для свого розвитку. Перспективи його розвитку розкриваються в наступних аспектах:

В результаті дослідження виявлен, що ряд курортних чинників, які істотно сприяють розвитку рекреації та туризму не використовуються в повній мірі,

тому запропоновано шляхи організації і розвитку територіальної громади як важливого центра рекреаційно-туристичної діяльності в Чернівецькій області та в перспективі і в Україні, розроблено відповідну систему підвищення кваліфікації лікарів-спеціалістів.

За досліджуваний період в Бруниці поступово відродився та істотно розвинувся балнеологічний санаторій. В даний час тут функціонує 7 напрямків лікувально-рекреаційної діяльності, які щоденно обслуговують в пересічно 35 хворих.

В найближчому майбутньому санаторій невідомо змінить своє обличчя. Уже зараз велика увага приділяється благоустрою та спорудженню нових корпусів та впровадження нових рекреаційно-туристичних послуг. Розширять свої функції санаторій за рахунок: внутрішнього споживання лікувальних гідрокарбонатних мінеральних вод, водяне та сухе витягання хребта. В санаторії останнім часом споруджено соляну печеру, запроваджено лікування озокеритом а також торфо- і кліматичне лікування.

Споруджено лікувально-діагностичний корпус санаторію в в якому використовуються найрізноманітніші новітні засоби лікування та діагностики, На даний час санаторій класифікується як реабілітаційний центр матері та дитини, а також ж в перспективі як центр лікування та реабілітації захисників України. Спальні корпуси поєднані з водо-грязелікуванням у спеціальному лікувальному корпусі.

А от інфраструктура Брусниці бажає бути далеко кращою. Негайно потребує істотного удосконалення система побутового обслуговування, зв'язку, торгівлі та громадського харчування, а також транспортного обслуговування. Не задовольняє сучасних вимог також система водопостачання, каналізації, енерго – і тепло забезпечення, стан доріг та інше.

Гордістю громади є архітектурні споруди та історико-культурні об'єкти які наразі недостатньо використовуються в туризмі та рекреації. Тому важливо в перспективі розробити та інтенсивно використовувати туристичні маршрути до таких об'єктів в тому числі із санаторію.

Висновки до розділу 3. Брусницька територіальна громада володіє істотним рекреаційно-туристичним потенціалом. Його використання має як певні сприятливі умови так і перешкоди. Головними перешкодами є важка економічна ситуація, російська агресія, погане автомобільне сполучення а також слабкий рівень розвитку туристичної інфраструктури. В перспективі вирішення окреслених проблем а також впровадження нових технологій у розвитку туристично-рекреаційного комплексу громади досзволять пертворити даний мальовничий куточок Буковини у важливий центр рекреаційно-туристичної діяльності в Чернівецькій області та Україні.

Висновки

Рекреаційно-туристичні ресурси є складаною суспільно-географічною категорією, яка має визначальне значення для формування та розвитку рекреаційно-туристичного комплексу територіальної громади. В той же час розвиток рекреації та туризму в будь якому регіоні має значний вплив на розвиток економіки територіальної громади загалом. Галузь рекреації та туризму має вагоме значення для розвитку економіки регіону перш за все завдяки тому що рекреаційно-туристичний комплекс утворює потужні між зв'язки із значною кількістю галузей економіки, таким чином стимулюючи їх розвиток. Разом із розвитком з рекреаційно-туристичного комплексу розвивається транспортний комплекс, будівництво, сільське господарство, соціальна інфраструктура та інші галузі.

Відповідно до проведеного дослідження можна сверджувати, що розвиток рекреації та туризму створює сприятливі умови щодо підвищення зайнятості населення та зростання соціальних стандартів його життя.

В процесі вивчення рекреаційно туристичних ресурсів території громади необхідно звертаути увагу на уточнення сутності рекреаційно-туристичних ресурсів та теоретико-методичних підходів щодо їх класифікації. Важливим напрямком таких досліджень є вивчення територіальних особливостей розміщення рекреаційно-туристичних ресурсів на території громади а також визначення потенційних можливостей їх використання в різних різновидах рекреаційно-туристичної діяльності в межах територіальної громади.

Отже Брусницька територіальна громада володіє значним рекреаційно-туристичним потенціалом та має всі можливості для того щоб рекреація та туризм стали основою її економічної діяльності в перспективі.

Основним різновидом рекреаційно-туристичних ресурсів покликаних сприяти розвитку потужного рекреаційно-туристичного комплексу є Брусницьке родовище мінеральних вод. До найбільш поширених рекреаційно-туристичних ресурсів на території громади можна віднести історико-культурні ресурси. Цому сприяє те, що на території громади збереглась значна кількість

історико-культурних об'єктів які відображають багату на історичні події історію даного краю. Окрім того вона доповнюється вагомим етнокультурним потенціалом місцевого населення, що проживало тут протягом усіх історичних епох та змогло зберегти місцеві етно-культурні традиції.

Серед природних багатств Брусницької територіальної громади варто зазначити значну кількість водних та лісових ресурсів. Наявні рекреаційно-туристичні ресурси громади зосереджені вкрай нерівномірно.

Сучасний стан використання наявних рекреаційно-туристичних ресурсів на території Брусницької територіальної громади, можна охарактеризувати як недостатній. Однак розвиток Брусницького бальнеологічного санаторію, а також сприяння підприємницькій ініціативі можуть істот сприяти розвитку рекреаційно-туристичного використання наявних тут ресурсів.

Брусницька територіальна громада має істотний рекреаційно-туристичний потенціал для розвитку рекреаційно-туристичного комплексу. В результаті проведеного SWOT-аналізу нами виявлено, що його використання має як певні сприятливі умови так і перешкоди. Головними перешкодами є важка економічна ситуація, російська агресія, погане автомобільне сполучення а також слабкий рівень розвитку туристичної інфраструктури. В перспективі вирішення окреслених проблем а також впровадження нових технологій у розвитку туристично-рекреаційного комплексу громади дозволять перетворити даний мальовничий куточок Буковини у важливий центр рекреаційно-туристичної діяльності в Чернівецькій області та Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрусяк Н.С., Кілінська К.Й. (2011) „Рекреаціо туристичний паспорт території – як форма рекреаційного моніторингу навколишнього природного середовища”. Географія та туризм: наук.зб. – К.:Альтпрес. – Вип. 16., С.76-82
2. Антонюк Я. Сфера побутових послуг для населення: стан розвитку і засади державного регулювання на місцевому рівні// Регіональна економіка. -2001, №4.-С. 115-122.
3. Багров М.В. Принципи концепції рекреаційного розвитку// Український географічний журнал.-1997,№ 1. –С. 32-34.
4. Бейдик О. О. Словник-довідник з географії туризму, рекреології та рекреаційної географії. – К.: Палітра, 1997.
5. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування: Монографія. – К.: Київський ун-тет, 2001. – 395 с.
6. Безносьок В. Д. (2001) Організаційно-економічне та інформаційне забезпечення розвитку туристично-оздоровчого комплексу в регіонах України : автореферат на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. Львів, 13с.
7. Бережна О. О. (2008) Організаційні та економічні засади розвитку рекреаційно- оздоровчих комплексів середніх міст України : автореферат на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. Одеса, 19 с.
8. Білик Р.Р. Місце та роль природно-ресурсного потенціалу в системі факторів забезпечення сталого розвитку регіонів / Р.Р. Білик // Науковий вісник Чернівецького університету. – Чернівці, 2004. – Вип. 195-196. – С. 67-71
9. Бобкова А. Про поняття природних рекреаційних ресурсів/ А.Бобкова// Право України. – 2000. - №5. – С. 51-54.
10. Буковина: історичний нарис. / під ред. С.С. Костишина та ін. – Чернівці: Зелена Буковина, 1998. – 416 с.

11. Гаврилишин І.П. Туризм України: проблеми і перспективи. – К., 1994
12. Габрель М.М. Архітектурно-ландшафтні дослідження рекреації в регіоні. Стан та проблеми інформаційного забезпечення// Проблеми інформатизації рекреаційної та туристичної діяльності в Україні: перспектива культурного та економічного розвитку: Праці Міжнародного Конгресу (Трускавець, 23-28 трав. 2000 р.). –Трускавець, 2000. – С. 54-59.
13. География рекреационных систем СССР. – М.: Наука, 1980. – 219 с.
14. Гринюк В. Створюють природний парк//Молодий буковинець. – 2009. – 19 лют. (№ 19). – с. 6
15. Гудзь П.В. Економічна ефективність використання природних рекреаційних ресурсів // Регіональна економіка. – 2000. - № 4. – С.148-155.
16. Дідик Я.М. Рекреаційні ресурси та рекреаційна система // Актуальні проблеми економіки. – 2008. - №7. – С. 150-153
17. Дутчак С. Проблеми використання природних національних парків у туристсько-рекреаційній діяльності та варіанти їх розв'язання // Науковий вісник Чернівецького університету. Географія. – 2006. – Вип. 304 – С. 55–61.
18. Дяченко Л.І. Поняття рекреаційної географії та її роль у соціально-екологічному розвитку регіону // Науковий вісник Національного лісотехнічного ун-ту України: зб. Наук.-техн. Пр.. – Львів, 2007. – Вип. 17.6. – С. 64-69
19. Закон України “Про туризм” від 18 листопада 2003 р. № 1282 // ВВР України. – 2004. - № 13. – 180 с.
20. Іванунік В.О., Явкін В.Г. (2012) „Атрактивність рекреаційно-туристичних територій ”: Навч. посіб. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 248 с.
21. Євдокименко В.К. Регіональна політика розвитку туризму

(Методологія формування, механізм реалізації) / В.К.Євдокименко. – Чернівці: Прут, 1995. – 288с.

22. Кирпушко Я. Турбизнес на основе пришлого// Укр. Туризм. – 2010. - №3. – с. 66-68.

23. Кілінська К.Й. Еколого-прогнозна оцінка природно-господарської різноманітності Карпато-Подільського регіону України. / К.Й. Кілінська – Чернівці: Рута, 2007. – 493 с.

24. Кілінська К.Й. Методичні підходи до визначення впливу рекреаційного природокористування на стан природного середовища / К.Й. Кілінська // Науковий вісник Чернівецького національного університету: Збірник наукових праць. Вип.. 519-520: Географія. –Чернівці: ЧНУ, 2010 – С.107-112.

25. Кірсанов В. Основні напрями дослідження рекреації/ Кірсанов В. // Вісник Книжкової палати. – 2004. - №10. – С. 19-23

26. Кифяк В.Д. Організація туристичної діяльності в Україні / В.Д.Кифяк. – Чернівці: Книги-XXI, 2003. – 300 с.

27. Кілінська К.Й., Косташук В.І. (2014) „Розвиток міжнародного туризму в Чернівецькій області на початку ХХІ століття.” Науковий вісник Чернівецького національного університету : збірник наукових праць. Чернівці : Чернівецький нац. Ун-т, Вип. 724-725 : Географія, С.153-156.

28. Косташук В.І. (2016) „Динаміка основних показників розвитку іноземного туризму в Чернівецькій області на початку ХХІ століття.” Науковий вісник Чернівецького національного університету : збірник наукових праць. Чернівці : Чернівецький нац. Ун-т, Вип. 775-776 : Географія, С.200 -205.

29. Косташук В.І. (2012) „Географічні аспекти розвитку іноземного туризму в Чернівецькій області.” Часопис соціально-економічної географії. Харків. - Вип.13(2). С.132-135

30. Косташук В.І. (2015) „Динаміка продуктивності праці в

туристичному комплексі Чернівецької області на початку XXI століття.” Туризм як пріоритетний напрям соціально-економічного розвитку регіону: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Чернівці, 23-24 квітня 2015 р. – Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2015, С.196-199.

31. Костащук В.І., Марчук О.С., (2016) „Економічні аспекти рекреаційно-туристичного використання водних об’єктів” Ukraine-EU. Modern Technology, Business and Law : collection of international scientific papers : in 2 Part 1. Modern Priorities of Economics. Engineering and Technologies. – Chernihiv : CNUT, 2016. – P.158-161

32. Костащук М.І. SWOT – аналіз перспектив розвитку лікувально-оздоровчого туризму (на прикладі санаторію „Брусниця”) / В.І. Костащук, М.І. Костащук, В.В.Лакуста // Науковий вісник Чернівецького національного університету : збірник наукових праць. Чернівці : Чернівецький нац. Ун-т, 2017.- Вип. 793 : Географія. – С.55-64.

Index Copernicus International Journals Master List/

33. Костащук М.І. Теоретико-методологічні аспекти вивчення диспропорцій в міжнародному туризмі / В.І. Костащук, М.І. Костащук// Матеріали XXX Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»: Зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2017. – Вип. 30. – С.40-46.

34. Король О.Д., Скутар Т.Д. Міжнародний туризм: методика і матеріали статистичних досліджень. – Чернівці: Рута, 2008. – 64 с.

35. Крецул І. Хотинське повстання // Дов. З історії України. — К.: 1993-1999. — Т. 3. – С. 13.

36. Кузнецова Н.М. Основи економіки готельного та ресторанного господарства. – К., 1997.

37. Лапшин Ф.В. (1981) „Здравниця Брусниця. Путівник українською і румунською мовами – Ужгород.

38. Любіцева О. О. (2003) „Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти)” : [2-е вид., перероб. та доп.] К. : Альтерпрес,

463 с.

39. Маринич О.М., Шищенко П.Г. Фізична географія України. – К.: Знання, 2003.– 480 с.
40. Мальська М. П., Антонюк Н. В., Ганич Н. М. (2008) Міжнародний туризм і сфера послуг: підруч. Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. - К.: Знання, 661 с.
41. Мошенський С.З., Олійник О.В. (2007) „Економічний аналіз” Підручник для студентів економічних спеціальностей ВНЗ/ - За ред. д.е.н., проф., заслуженого діяча науки і техніки України Ф.Ф.Бутинця. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП «Рута», 2007. – 704 с.
42. Новикова В.І. (2011) Санаторно-курортна сфера: інфраструктурна складова, стан розвитку в Україні.// Географія та туризм: наук.зб. – К.:Альтпрес, Вип. 16. – С.93-109
43. Смаль І.В. (2004) Основи географії рекреації і туризму Ніжин: ВидавництвоНДПУ імені Миколи Гоголя, 264 с.
44. Стан та шляхи розвитку курортів України <http://ukraine2012.gov.ua>
45. Руденко В.П. Картографічна оцінка стартового природно-ресурсного потенціалу України, як передумова збалансування її соціально-економічного розвитку / В.П. Руденко // Науковий вісник Чернівецького національного університету. Сер. Геогр. Науки – 1998. – Вип. 31. – С. 132-136.
46. Рудько Г., Кравчук Я. Аналіз рекреаційних ресурсів Карпатського регіону України. – Львів, 2002. – 172 с.
47. Топчієв О.Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики. – Одеса: Астропринт, 2005. – 632 с.
48. Остапчук В.В. Історія туризму: Навч. Посіб. / Остапчук В.В., Коваль П.Ф., Андрєєва Г.П. – Ніжин: НДУ ім. Миколи Гоголя, 2008. – 143 с.
49. Указ президента України про створення національного

природного парку «Хотинський» 22 січня 2010 року п 56/2010

50. Фоменко М.В. Рекреаційні ресурси та курортологія. Навчальний посібник./ Н.В.Фоменко. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 312 с.

51. Шутак Г.Д. Проблеми Хотинського національного парку на контролі природоохоронців // Версії, вересень 11, 2009

52. Тебляшкіна Л.І. Сільський туризм: історія, сьогодення та перспективи” / Л.І. Тебляшкіна. - К.: Кондор – 2008. – 386 с.

53. Туризм в Україні . – К.: Держкомстат, 2008. – 217 с.

54. Топчієв О.Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики: Навчальний посібник / О.Г. Топчієв. – Одеса: Астропринт, 2005.-632 с.

55. Федорченко В. К. Історія туризму в Україні: навчальний посібник / В.К. Федорченко, Т.А. Дюрова. – К.: Вища школа, 2002. – 195 с.

56. <http://www.zaxid.net/newsua/2010/1/25/112621>

57. http://uk.wikipedia.org/wiki/хотинський_район

58. <http://www.castles.com.ua/ataky.html>

59. <http://www.castles.com.ua/hotyn.html>

60. <http://gromady.cv.ua/ht/passport/>

61. <http://speleoukraine.org/article/read/id/33>